ALBERICI GENTILIS

I. C. professoris regij

DE IVRE BELLI

Commentatio tertia.

LONDINI
apud Iohannem Wolfium.
1589.

ROB. DEVORAXIO ILL^m^ COMITI ESSEXIO.

Albericus Gentilis S.P.

ABſolui tandem, quod conſtitui, & quaſi pacto tibi ſpopondi, tractationẽ de iure belli: nam hac tertia & poſtrema eſt ſcilicet commentatio. Ergo, quod reſtat vnum, id mihi rogandus es, nobiliſsime ESSEXI, vt quando ceu ſuſpenſo voto, quæ in te erat ſumma voluntatis meæ propẽſio, ipſam tibique ſum hoc munere conteſtatus, tu eandem boni conſulas, & me in tuis vnum eſſe non patiaris modo, ſed etiam libentiſsimè velis. Nã & quod viros litteratos ames, foueáſque, & literarũ quoque amatores, in quis ego, complectaris benevolẽtia tua, id lux, & vita vna fortiſsimorum, crede mihi, geſtorum tuorum eſt, quæ aliàs aut obſcura degerent, aut cum opere ipſo protinus expirarent. Macte vtraque virtute, Comes: & quando ardentem tuum iſtum animum nihil ab egregiè factorum amore retardat, age nec velis inſignia iacere facinora tua, mortémue quaſi parricida afferre his omnibus quæ ediderit excellentiſsima, dum litteris te nõ præbeas, vnde ea & alantur, & immortalitati conſacrentur

ſacrentur. Nomino autem his præcipuè litteras tibi, quæ te decent præcipuè, vera ſtudia publicarum rerum: de quibus loquendum tibi, tibi tractandum eſt: & de quibus apparatus a me hîc eiuſmodi factus eſt, vt ſi illum inſpexeris, illo te inſtruxeris tu, non dubitem ſore, quin partem iuris gentium nobiliſſimã nec in his modò cognoſcas, quæ leges litteris ſcripta, & expreſſa verbis, ſed in reliquis omnibus, quæ ſunt plurima, & ſententijs, tamquam germina ſtirpibus, claudantur. Vale. Oxon. Kal. Sept. 1589.

ALBERICI GENTILIS

I.C. professoris regij

De iure belli cōmentatio

TERTIA.

HActenus de iure cum suscipiendi, tum agendi bellum exposuimus: vt vna restet commentatio, quæ ius doceat finiendi. Et quidem belli finis pax dictus omnibus: adeóque contendere ad illam bellando omnes debere, exploratissimum esse oportet. Pacem, ait Augustinus, habere debet voluntas, bellum necessitas: non enim pax quæritur, vt bellum excitetur, sed bellū geritur, vt pax adquiratur. c. III. XXIII. q. I. et maximè bellaces hoc quoque appetūt, aut feri, insociabiles, monstra meritò censebuntur: quandoquidē nec vllum q; vitium ita contra naturam sit, vt naturæ etiam deleat extrema vestigia, quæ idē habet lib XIX. de Ciu. c. XII. Pax belli finis.

Hinc

Hinc verò inductus trophæorum mos materiæ non duraturæ: vt qui quidem bello vicisſent, ſtatuerẽt illud victoriæ in preſentia declarandæ cauſa, ceterùm via non præcluderetur redeundi in gratiam, dum alterius partis laus, alterius infamia conſecrata longæuo aliquo monumento foret. & qui primi lapideum, et æneum ſtatuerũt, hi vituperati, & accuſati ſunt. et laudati Macedones, laudati Romani, quibus mos nec vllum conſtituendi: laudatus Alexander, qui nec de Perſis, aut Indis conſtituit vt hæc leges apud Cic. lib. II. de Inuent. Plut. in probl. Pauſ. lib. IX. Flor. lib. III. Atque certa hæc prima definitio eſt. Pax autem à conditionum pactione appellatur, ſi Feſto credimus, et Vlpiano in l. I. Dig. de pact. nam Iſidorus contra, pactum à pace deduxit, & quaſi ex pace factum interpretatur, atq; inter partes eſſe ex pace conuenientem, ſcripturam legibus, ac moribus comprobatam. c. XI. de ver. ſi. Et itaque de omni conuentione dicitur

Pacis definitio.

pax

pax: ſed de bellica tamen pręcipuè, eaq; quæ bello finem imponit, & de qua nobis hæc commmentatio erit at ea quoq; pax apellatur, quã duces belli paciſcuntur. l. V. Dig. de pact. et vel maximè induciæ, vt ſignificat papa neſcio quis, qui ſcribit, Pax illa, quam treguam dicimus, &c. c. XXV. XXVI. q. III. & retulimus nos commentatione ſuperiore. Pax item generaliter concordia ordinata definitur ab eodem Auguſtino: & ordo recta rerũ diſtributio. quæ iuſtitiæ natura eſt: vt Simonides explicauit, de quo Ariſtoléſque lib. V. Eth. & Vlpianus c. X D. de iu. & iu. Nos verò in ſpecie argumentinoſtri pacem definiemus compoſitionem belli ordinatam. Et de hoc ordine, ſiue recta diſtributione dicemus, quod eam aut vnus facit victor, aut pars vtraque ſimul init. Et quod vtrobique cum præterita, tum etiam conſiderari futura conſueuerũt. id, quod totius ille pater ſapientiæ Homerus docuit, & Plutarchus in problematis obſeruauit. Præ-

Pax dupliciter conſtituitur.

terita vltionem reſpiciunt, futura pacis conſtitutæ firmitatem. Et verò quemadmodum traditum à noſtris eſt, non decere iudicem paci componendæ incumbere priùs, quàm punita delicta ſint: vt apud Baldum leges c.I. D. de no.op.nun. ita de vltione iuſta proſpiciendum fuerit ante: vt ſucciſis belli omnis quaſi radicibus pax certior haberi poſſit. Iniuſtum enim nec eſt, præteritorum iuſtam expetere, & exercere vindictam. & exercent eam perſonæ publicæ iuſtè, quæ bonóque animo omnia vindictæ officia implere poſſunt. id, quod iniuſtorum iuſtitia creditum in priuatis perſonis eſt, ſi hæ malum pro malo reddant: quæſcripta ſunt c.I.XXIII.q.III.&c.XVI.XXIII.q. V. et docuit antea Plato lib. I. de rep. dum cum Simonide iuſtũ ait, ſuum cuique reddere, & ſuum interpretatur quod cuique conſentaneum eſt, vt hoſtibus malum, amicis bonum. Et quidem omnium legem communem,

Vltio iuſtè ſumi.

hoſtem multare licere, probè Platæenſes dicunt Thucid. lib. III. Nec ſanè hîc quiſquam diſceptat: ſed illud quærent omnes, quæ ea ſit vindicatio, quã opinari iuſtam poſsimus. Nam quidam reſpondent ſimpliciter iuſtum, quod vis armorum in impotentiores agit. Dio. lib. XLIX. aut quod eſt potentioribus vtile. Stra. lib. I. cum id genus alijs, quæ notaui ego, & improbaui diſput. II. quemadmodum & Plutarchus improbat Pindarum canentem, Hoſtem decet hoſtis perdere omnia: quoniam interneciuum hoc bellum, & cõtra naturam foret: vt neque ipſe receperim iſtam contra barbaros crudelitatem: quicquid diuerſum ſcripſerit Plato; in Menexeno, & Alexandro viſus eſt Ariſtoteles ſuadere. Sequar verò & Alexandri conſilium, & Strabonis, & Plutarchi iudiciũ potiùs, qui barbaros inter & Græcos tãto diſcrimine nõ diſtinguendũ probarunt: ſed quaſi rempublicam vnam

Iuſta vltio quæ.

Vltio in barbaros.

 cenſentes

censentes orbem vniuersum, omnes homines populares municipesque, & veluti vnius armenti compascuo in agro compascentis corpus existimarent. Adi Stra. lib. I. Plut. lib. I. de for. Alex. Nec me de sententia ista mouet, quod barbari ipsi contra nos tales sint. doctè enim idem Philosophus verbũ illud confutat, Improbos contra armat improbitas probè: & vlciſci iniustitiam, eamq; imitari iniustum ait. Nam etsi digni ipsi hac pernicie sunt maximè, at nos indigni qui inferamus tamen: vt alius quis diceret. Non is est victoriæ finis, sed pacis vtilitas. Quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas: inquit Augustinus. Admitto illud, vt duriùs agi cum barbaris possit iustè: & ita factitatum à Romanis scribit, & laudat Str. lib. IX. & Flo. lib. III. qui de Thracibus, Nec aliter cruentissimi hostium, quàm suis moribus domiti: quippe in captiuos igne, ferroq; sæuitum est. Hæc Virgilius insinuauit dum

ita

ita cecinit lib. VI.

Tu regere imperio populos Romane memẽto
Hæ tibi erunt artes, paciq́ imponere morem,
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

edidit ſcilicet præcepta in vniuerſũ duo, parcendi vnum, debellandi alterum: & vtrumque regendi, ac imperandi ratione concluſit, adq; pacem, ſiuum belli finem diſpoſuit. qui ſuperbi ſunt, hi ſunt & barbari, hi ſunt debellandi, cum his durè agendum eſt. at cum alijs ex æquo magis, quàm ex iure finienda bella, vt rectè ſcriptum Diony. lib. V. nam eſt aliás tota hæc tractatio noſtra de bono & æquo, vt ſunt reliquæ de conſuetudinibus quibuſq; gentiũ, & inſtiutis: quod noſtrates docuerunt, & receptam opinionem teſtatur Hotom. conſ. XV. Sed et ipſa ars noſtra ars eſt boni & æqui. l. I. Dig. de iu. & iu. Atq; quod ita ſe habet, in eo ſub auctoritate iuris ſciẽtiæ, ſtricti iuris, & rigoris, plerumq; penicioſè erratur: dicente Celſo adoleſcente, probante Paulo c. XCI. D. de ver. oblig. & ſequẽ-

dum propterea est æquitatem ea est iustorum, et vtilium imminutio: vt habetur in his definitionibus, quæ Platoni adscribuntur. et itaque moderatio, et modus est, hoc est, medium inter excessum et defectum, quod sufficit: vt ibidem definitur. Quæ autem communes sunt pœnarum regulæ, eædem in modo vltionis constituendo valebunt, vltra quem nec liceat transilire. prima est, ne meritum excedat vltio: quam pulchrè ornat Leo const. LXI. LXII. LXVI. secũda est, vt in quo peccatum, in eo et punitio fiat: quam tradit Iustinianus in auth. omnes. C. com. de succ. Cicero lib. III. de leg. et nos alibi recitauimus. tertia est, vt vnos teneat peccati auctores: quã Calliistratus adseruit L. XXVI. D. de pœn. aliiq; quos post paullo proferemus Nocendi ergo cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus, atq; implacabilis animus, libido dominandi aduersus regulas istas sunt, & meritò culpari solent. quod in bellis diserte c. IV. XXIV. q. I.

Regulæ vltionis.

hæc

Hæc ſunt, quæ bellum finitum nec finitum efficiunt. id quod Auguſtinus vituperat latè lib. V. de Ciu. c. XXVI. Et vix eſt, vt certius conſtitui aliud hîc queat, niſi ipſæ certæ ſpecies proponantur, de quibus reſpondeamus. quod immenſum proſequi, nec noſtræ eſt, nec artis alterius. quę tamen regulis illis contraria eſſe videntur, nec ſunt tamen: quæq; tractari ſæpiùs ſolent, ea diſpiciamus. Atq; cum vltionem victor vel in res hoſtium ſoleat, vel in perſonas exercere: de rebus dico priùs, & a mitioribus ad aſperiores ſpecies vltionum conſcendo. Sumptus belli victor recuperat iure, & damna, quæ paſſus eſt: ita Iuſtinus lib. XXXIII. ſtatutumq; à noſtratibus eſt in diſceptationibus fori contra actorem victum. vt apud Dec. conſ. CCXLXI. Scripſi. & conſ. CCCLX. Perſcrutatis. quibus ad rem aptior adiungatur ratio illa, quod priores in lędendo omnium culpam ſuſtinent: quam habet Polybius lib. IX. ſed & contra prouocatum, victúmq; i-

Sumptus belli ſunt victus.

dem ius maneat, quia passim receptum sit, eius causam victi iniustam, quamq; belli exitus damnauit. In tantum verò sumptus, damna, & interesse debentur, vt pax licet composita sit, neque illorum sit facta mentio, debeantur adhuc, atq; prestanda sunt. quod & alij scripserunt, et Iason ad l.1.D.de pact. quinimmo ad priuata quod attinet, etsi remissa sint damna generaliter, & remissi sumptus, non ideo à priuatis ea non repetuntur. vt ijdem definierunt. id tamen negat verum esse Iohannes Bodinus lib. III. de rep. c. VIII. et dubitationem habet quęstio. nam pro pace componenda contra iuris regulas nõ vnum constitutum est: quia hoc est commodum maximum, à lite recedere. vt notatur ad L.II. C.de resc. vend. itaque quod dicitur aliàs, beneficium inuito non dari, hîc non obtinet: et ad pacem priuati homines cogi possunt. quod alij tradunt, et Chass. cat. gl. mu. par. V. consid. XXIV. et est in eo etiam singulare, vt necessitatis sit ius cõ-

trahendi

trahendi: contra certam regulam l. ſicut C. de oblig. et, ne plura congeram, hoc ipſum, de quo agimus, ſingularis iuris eſt, bona etiam priuatorum pacis cauſa dari a republica, aut principe poſſe, aduersùs generalem definitionem l. id, quod noſtrum. D. de reg. iu. et iſtud de pluribus rectè firmat Duarenus ad l. cõuentionum. D. de pact. has præterea dationes lata excipiendas interpretatione, docet Decius conſ. CCCLII. Viſo. et conſ. DCII. Viſo. Ceterùm ex cauſſa id probabili, & probata fieri debere, hic quoque vult: de qua vel cogitatum generali illa remiſsione, quis credat? Atque hic eſt nodus, ſi generali ſermone remiſſaque priuata cenſentur. Putem tandem remiſſa cenſeri: quandoquidem bellis compoſitis priuatorum iudicia nunquam, ſi memini, audita ſunt. et quæ in bello mala contingunt, ea ſunt nec priuatorum frequentia minus, quàm publici: itaque de illis non minus, quàm de iſtis tranſactũ exiſtimabitur. At ſi diuerſam

ſam interpretum traditionem ſequi placet, eam tu verâ rectè cenſebis in his omnibus, quæ priuatis extra bellum debẽtur. & ita Decius conſ. LXI. ſed & quæ publico debentur extra cauſſam belli, ea debentur haud dubiè facta pace: quia non de his bellum, adeoque neque pax.

Tributa victor indicit.

Præter ſumptus, & reliqua ſupradicta, victor tributa, ſtipendia victis imponit iuſtè. et exteris victis imponere Romani ſoliti. App. lib. II. de be. ci. & Iuſtinianus noſter Zanis victis tributa indici iubet, vt ſe victos agnoſcerent. Agat. lib. IIII. & alterius etiam fuit in cenſu ratio legiſlatoris. c. II. de cenſ. cenſum illi ſeruitutẽ cenſebant apud Ioſep. lib. XVIII. ſed nec minor ſeruitus tributum, ſtipendium, vectigal: vt de Liuio & Cicerone indicaui lib. III. de legatio. c. XVIII. eſt vtrũq; certè victoriæ præmium, belli pœna. quod ait Cicero Verr. V. Agro item multare, ſolens Romanis. quod

Agro multare victos.

idem narrat Appianus lib. I. & Italiam extra conſtituere nec mancipi omnia

Vlpia.

Vlpia. tit. XIX. quod eſt, non ita ea victis relinquere, vt non retinerent ipſi victores Romani dominium primum. vt verè expoſuit Franciſcus Balduinus in comm. ad leges XII. tab. Vt verò damnata eſt dominandi libido, & bella imperij cauſſa proferendi latrocinium grãde reputatum Auguſtino lib. IIII. de Ciu. c. VI. quæque olim occupatio bonorum licita erat, facta mox rerum diuiſione deſierit eſſe licita: belli tamen titulo quęri non minus, quam alio quouis & agros, & res alias poſſe, indubitatum eſt. ſunt priuata (ait Cic. lib. I. de off.) nonnulla natura, ſed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt: aut bello, vt qui victoria potiti ſunt: &c. et id paſſim traditum, et lege Dei Deut. c. XX. Et itaque ferendus non eſt Lucanus, qui orbis terrarum prædonem appellat Alexãdrum: nam et patris cædem conſilijs Darij patratam vindicaturum ſe profitebatur, Arria lib. II. et victorem occupare potuiſſe

tuisse regna hostium, plusquam receptum. Ineptus est Lucaniq́ue patruus Seneca, qui libro primo de beneficijs vesanum adolescentẽ, et fælicis temeritatis, non virtutis, latronem a pueritia, gentium vastatorem, et hostium et suorum perniciem eundem vociferatur, neque cum Hercule, quod cupiebat, conferendum ratione vlla, quãdo Hercules nihil sibi vicit, at orbem terrarum transierit, non concupiscendo, sed vindicando. ineptus inquam Seneca, qui non Alexandri vnius, sed omnium gentium, omnium temporum imperia tenuissimis nata initijs, aucta vi bellica condemnauit. et quid suum Romanorum? hoc virtute factum Hieronimusq́ue scripsit, c. XIIII.XXVIII.q.I.& longiore oratione Agrippa adprobauit apud Iosep.lib.II.de be. Iud. Verùm non ea scriptio nostra, vt in his valeat immorari. Sed ad presentem inspectionem ea accedit disceptatio, si ius est victoris vniuersale, an verò in his tantùm rebus, quas

Victoris adquisitio vniuersalis.

quas pede premit, manu tenet: quam ſcripſit Hotomanus illus. q. V. & non vniuerſale concludit, ſed particulare, vt emptoris, alteriuſque ſucceſſoris particularis. & ſcribit ſanè Celſus, exercitum eam tantummodo partem obtinere, quam intrauerit. L. XVIII. D. de adq. poſſ. & totum hoc ius, vt ait Hotomanus, in manu, & occupatione, & captiuitate poſitum eſt. Ergo quod dubitauit Quintilianus libro quinto capite decimo, id iſte definit palam, Theſſalos non honoratos ab Alexandro, quibus is chirographum Thæbanorum donauerat quoddam, at deriſos: quando ius exigendi pecuniam, quod chirographo conſignatum erat, in manu victoris nõ fuit. Verùm id eſt tractandum cautiùs: nam Alexander immo ſucceſſor Thæbanorum vniuerſalis, quoniam euerſæ Thebæ, & ita mortem paſſæ ſunt. ſi hoſtis ſuperſtes eſt, tum eſt victor particularis ſucceſſor: at ſi victus penitus eſt, victor erit omnio ſucceſſor vniuerſalis.

& ita bona deuictorum Chalcedonenſium ſibi dedi a Bythinis Alcibiades petit Xenoph. lib. I. re. Græ. ita ipſa regum Demetrij, & Mitridatis corpora Romani petunt Liu. lib. XXII. & in Luc. Plu.

Victi ornamentis ſpoliari.

Victos præterea ſpoliare ornamentis omnibus, & id quoque licet. & ita Cic. Verr. III. *Signa & ornamenta ex vrbe hoſtium vi, & virtute capta belli lege, atque imperatorio iure ſuſtulit.* tranſlaticiúmq; a priſcis temporibus, ſigna, ac deorum donaria capere, & barbarorũ, & Græcorum exempla iam longo tempore confirmata, dicit in Archadicis Pauſania: & Auguſtum tuetur, qui notari videbatur, quòd cœpiſſet. Et itaque vel ius non fuit, vel diſceſſum ab eo eſt, quod Labanus contrarium clamitat Ioſep. lib. I. antiq. Et ſimplices fuerunt ſanè vetuſtiores, & longè moderatiſſimi in vniuerſo hoc negotio bellico: vt monui commentatione ſecunda, & notat Demoſthenes pulcrè Phi. III. Atque ſi hæc, quæ deo ſacra dicuntur, exiiſſe

iſſe hominum commercium cẽſemus, quia in nullius bonis cenſeantur: vt Iuſtinianus tradit Inſt. de re diu. negotium cum Deo, ea rapiendo, contrahet victor: nec habet victus, cur iura, quæ nõ ſunt ſua, ſibi quæritet violata. quod ſi in commercio etiam num ſint, vnde & alienentur aliquando, vt ſcribitur in l. XVII. C. de ſacr. eccl. & iuris publici eſſe vt legitur in l. I. D. de iu. et iu. tum quæ victi erant, victor iuſtè accipit. Iuſtum ergo ius, quo vtimur. Sed intelligas cum Cicerone tamen in vrbibus vi captis. nam et Paulus Æmilius captas, non deditas vrbes diripi ait, ſancitque emendata direptione, Liu. lib. XXXV*II*. et diripit, et vendidit plurimas: vt eſt a Plinio traditum lib. IIII. Mœnia et diruui captæ vrbis poſſunt, et ipſæ integræ vrbes euerti. partem murorum Giſcalæ Titus iure poſſeſsionis deſtrui voluit: vt apud Ioſe lib. IIII. de be. Iu. et Mirandulæ renouaſſe exemplum Iulius ſecundus dicitur. meminit v. rò Plutarcus moris:

Mœnia diruũ, & vrbes.

ſed aliam ipſius rationem profert, ne in mœnibus præſidium crederetur. Symp. lib. II. q. V. vrbes integras diſturbatas quid memorem? nota Cartago, quæ et aratrum paſſa, ſolenni Romanorum more. et notatur in l. XXI. tit. IIII. lib. VII. Dig. nota Hiæroſolyma, eiuſque templum aratum in ignominiam gentis oppreſsæ: vt loquitur ille c. VII. diſt. LXXVI. ſed et execrabantur euerſas vrbes: quod recenſet Strabo lib. XIII. notæ vrbes, quas ipſi Iudæi exciderunt, quibuſque ſalem more eorum ſolenni ſuperſeminarunt. adi lib. Iud. c. IX. & Ioſe. lib. V. & VII. antiq. Numantia præterea nota, & Corinthus, & aliæ admodum multæ. trecentas Celtiberorum, quales fuerint, euertit Graccus: Paulus Æmilius in Epiro duas & ſeptuaginta. vt Strabo vtrarumque meminit lib. III. & VII. Et ius hoc bellicum nec incognitum. quod diuerſis ex cauſſis ſtat. Diſturbata Corinthus in vltionem legatorum. quam adprobaui cauſ-

ſam

ſam lib. II. de legatio. c. XIIII. & hîc addo, coloniámque fuiſſe Romanorum: quod recenſet Pauſania libro ſecundo. itaque rebellem deletam iuſtè. Numantia iuſtè diruta, ad quam annos viginti, diutiùs quàm ad Cartaginem, pugnatum; tantum cladium, tantum dedecoris acceptum: quæque minutula vrbs auſa Romanorum hoſtes protegere, victoſque, adeoque dedendos excipere. tollendum infamiæ monumentum: inſana ſuperbia eradicanda: his minimè ignoſcendum, qui impoſsibilia obſtinatiſsimi tentarunt. cumulat contumacia pœnam: vt inquit Marcianus in L. IIII. D. de poe. & monet Titus latè Ioſe. lib. IIII. de be. Iud. receptumque in bellis omnino eſt, in contumaces duriſsimè agere. Ergo valeat Florus, qui Numantinos non iuſtè oppreſſos cenſuit, ſed nec Corinthios lib. III. Carthaginē non negauerit oppreſſam, & euerſam iuſtè, qui ſcribit, Pœnos contra fœderis legem aduersùs Numidas claſſem, & exerci-

exercitum comparaſſe, & frequèns territaſſe fines Maſiniſſe. qua verò ſuperbia maris peccabant, in ea ipſos vlciſci Romani decreuerunt: vt eſt apud Appianum. Quid Hieroſolimam tueretur? numquid non in ditione Romanorum vſque a Pompeio? vtique ſcribit Ioſephus lib. I. de be. Iud. numquid igitur non rebellis? rebellis eſt, qui contradicit ſubditus vel dicto, vel facto ſuperioris: aut is certè, qui principi, vel eius officiali reſiſtit in pertinentibus ad imperij ſtatum. qui fert inimicis opem litteris, nuncijs, ſignis. vt hæc tradita ab alijs firmat Decius conſ. DCIV. In caſu. ſeueriſsimè autem vindicari perduellionis crimen oportere, certum eſt. & hoc Cicero in prima Catilinaria virtutem appellat: *Fuit iſta quondam in hac rep. virtus, vt viri fortes acrioribus ſupplicijs ciuem pernicioſum, quàm acerbiſsimum hoſtem coërcerent.* & hinc ignis quoque pœna contra ciuem iſtum inualuit. L VIII. D. de poe. Amm. lib. XIV. XXI. XXII. &

Rebelles.

nos

nos alibi. Et probè illa in Hebræorum proposito Iosephus lib. II. Qui semel subiectus est, & deinceps deficit, contumax magis seruus, quàm amator libertatis ostenditur. Plura autem mox de subditis. hîc vnum pro eis appono, quod excusentur, si timore mortis, & depopulationis seruiũt, & fidem etiam hostibus iurent, vrbésque dedant, quas tueri princeps non potest. quod disputat Decius cons. XXV. & comprobat Molinæus. mihi de veritate non inquirendum, sed ad vrbes hostium redeundum est. Numquid igitur vt in pœnam ea iustè vastatio vrbium fieri potest, ita et in terrorem potest aliarum, et ad famam nominis? Pœnæ quidem omnes ad aliorum terrorem magis, quàm ad criminis patrati luelam esse dicuntur. verùm nisi et patratum crimen exigit pœnam, hæc nunquam infligetur. Ad nominis certè famam, quod a Sueuis olim factitatum memorat Cæsar, et fieri a barbaris consuenit feritate ingenita, Terror. fama.

cupiditate nocendi, non magis probes, quàm quod factum est Dianæ templi incendium. Atque hîc partem istam finio, quæ de victoris vindicta in rebus hostium fuit: & ad alteram de vindicta in personas accedo. & de iure quidem seruitutis, in quam capti hostes traducuntur, attigimus commentatione secunda. ceterùm videndum aliquid & hîc est: quando victoris potestas latior, ius potentius, causſa vltionis grauior credi potest. sed neque nunc velim tamen atrocioribus iniurijs captos affici. & quod Athenienses captiuorum vultus notis fœdarint, manus debilitarint, improbatum est Æliano lib. II. Ciceroni lib. III. de off. Plutarco in Nic. & in Lysa. ita sæuitia dominorum compressa ciuilibus cõstitutionibus sanctissimè, etiam impudicitia, etiam auaritia. L. II. tit. VI. lib. I. Dig. & apud Senecam videris lib. III. de benef. Huiusmodi omnia sunt morte tetriora. Sed nec licita cædes captorum. & ait illa tamen

De captiuis.

in

in Ceiri, *At belli ſaltem captiuam lege neceſſes.* & grammatici, *ſerui, qui ſeruati ſunt, cum eos occidi oporteret.* immo & iuris auctoris hoc Inſt. de iu. pe. & L. CCXXXIX. D. de ver. ſig. feris etiam captiuorum hoſtium multitudinem magnam Conſtantinus obiecit: vt in panegyrico leges. Fieri hæc omnia notum nimis: & cauſſæ illa excuſant, probantque. Interim de Græcorum more regulam conſtituemus, non licere firmata victoria hoſtem occidere: quem notat morem Plutarcus in apophet. & Seneca crudele dicit occidere, déque Cęſare, qui neminem niſi armatum interfecerit, hoc ius notat lib. V. de benef. quod & Auguſtinus, *Hoſtem pugnantem neceſsitas perimat. ſicut reſiſtenti violentia redditur, ita victo, vel capto miſericordia debetur.* c. III. XXIII. q. I. Et ſtabit regula rationi illi ſubnixa, quòd detrahere oporteat ſeueritati, vbi multorum ſtrages iaceret. vt idem Auguſtinus, &. alij docent. c. I. diſt. XLIIII. c. XIIII. I.

q.VII. c.V.IX. q.I. c.XXIIII. XXIII q. IIII. Nec modò vita, & incolumitas relinquenda victis, ſed aliquando ipſa & libertas eſt. & multis ſæpe populis victis victor populus Romanus eam reliquit, deditque, vt Græcis vniuerſis ſub Æmilio Paulo imperatore. quid enim liberis populis iugum non laturum ſeruitutis impones? an gentem integram exterminabis? id quidem licitum, ſed non honeſtum, nolle nec viuos, quos habere ſeruos non potes, ſi amicos potes. et in mancipio, ait Seneca libro primo de clementia, cogitandum, non quantum illud impune pati poſsit, ſed quantum tibi permittat æqui, bonique natura: quæ parcere etiam captiuis, & pretio paratis iubet. itaque vel regnum relinqui ſuum victo, ſi tutò fiat id, bellè monet. nam ſi malè relictam libertatem vtendo corrupturi eſſe viderentur, tum quidem relinquenda non eſt. quod obſeruatum leges Liu. lib. XXXIX. Et de illis ipſis Græcis dixit Veſpaſianus, deſijſſe

deſijſſe ſcire liberos viuere, & itaque exuit libertate. vt refert Pauſania lib. VII. & Macedonia ingrati vitio tandem in ſeruitutem redacta: teſte Seneca lib. III. de benef. Videndum quoque quos inter bellum geſtum eſſe dicatur. nam quæ pugnant formæ rerumpublicarũ, nec ſe inuicem ferent: victæ victrix non iniquè leges ſeruitutis imponit. par eſt ſiquidem, vt potentiori ſuccumbat, quæ ſtare vnà non poſsit. et naturale, iuſtúmque imperium, vt imbecilliora potentioribus pareant, ait Plato lib. IIII. de legi. et Thucid. lib. V. feratq; victus quod feciſſet, ſi viciſſet ipſe. Ita rempubl cam rex, regem reſpublica perimit. ita Demoſthenes non ſemel dixit, cũ liberis populis aut propter priuatas iniurias, pro quibus ſatisfacere publicè non potuerunt, aut pro parte agrorum, aut de finibus, aut propter contentionem honoris, aut de principatu bella Athænienſes geſsiſſe: cum poteſtate autem paucorum propter hæc dimicatio-

nem nullam, ſed de reip. forma, ac libertate habuiſſe. ita Xerſes inimicitiarũ medium nullum inquit cum Græcis ſibi, at dominationis extremum: Herod. lib. VII. ita mihi viſus Romanus vbique populus reges tollere, populares ſtatus ſeruare, niſi ſi quid certa imperij ratio aliquando diuerſum exegerit. ad quam victoris accommodare ſe victi debent, aut frangentur: vt iuſtè feciſſet Athænienſibus Philippus, eiſque ponit ob oculos Demoſthenes in orat. de Cherſ. & Phi. III. ita Samnites deleti funditus. Stra. lib. V. ita vrbes æquatæ ſolo, quas recenſuimus. ita dilacerata Macedonia. Liu. lib. XLV. ita tranſportati Ligures. Liu. lib. XL. ita alia deteriora in parere recuſantes patrata non iuſtè modò, ſed etiam honeſtè. Et de plebe hæc. namque in duces hoſtium agi duriùs poſſe videtur. in quos ſcilicet vltionem deſcẽdere, multitudini vt parcatur, dixerit Iuſtinianus, qui eo nomine voluit capita factionum punire: vt eſt in Auth. de

Duces hoſtium.

proc.

proc. Cap. Et hæc quidem Romanorum consuetudo duces hostium necandi. Cic. Verr. vlt. Iosep. lib. vlt. de be. Iud. quam sustulisse dicitur Pompeius, renouasse Constantinus, & hic & ille Magnus: vt est apud App. de be. Mi. & apud panegyrasten. at Cyrusque igni destinat Crœsum, Herod. lib. I. Messenij in tætro carcere necant Philopœmonem: Eumenes miserimo mortis generi addictus, vt inedia conficeretur. vt tradit Plutarcus. Samius rex suspensus a Persa, Stra. lib. XIIII. Ariarathes Cappadocum in crucem actus a Perdica, Lucia. in Macrob. Agag discerptus in frustra a Samuele, c. XLI. II. q. VI. Quid indicem plura? iam Siphacis, Persei memineris, Iugurtę, Aristonici, Artabasdi, Mitridatis, Ptolomei, aliorum regum a Romanis captorum, confectorum miserè. Et habet aliam rationem ea consuetudo, sed quæ alteram partem futuri respicit, quod duces isti, principesque instaurare litem finitam valerent superstites.

ſtites. verùm ea potiſsimum ius Romanorum nitebatur, quia ſuorum manibus cæſorum ita parentari credebatur: vt dixitque Tertullianus in lib. de ſpect. & expreſſum a Virgilio, qui pium heroem ita loquentem facit.

Pallas te hoc vulnere, Pallas
Immolat, &c.

Sed & Cyrus, & alij religionem quandã in re iſta cõſtituebant: Scythæq; centeſimum captiuorum itidem immolabant: quod Herodotus in Melpomene. Quæ cum ita ſint, Caroli regis Neapolitani ſententiam, qua eſt Conradinus necatus, tantopere ipſe vituperandam non cenſuerim. & is non aptè inclamabat, parem in parem non habere imperium: nam captus non par victori. Atque non dubium videri potuit, futurum vt Carolus intutiſsimus viueret, ſi Conradinus viuiſſet: quia ſunt Neapolitani ſemper Italorum omnium maximè cupidi rerum nouarum, & mutationum appetentiſsimi. quod Guicciardinus

Conradinus.

dinus libro primo, & ſecundo admonuit, & Collenucius conteſtatur. Ergo conſultus a Carolo pontifex Romanus reſpondit vt breuiſsimè, ita iuſtiſsimeque, *Mors Conradini vita Caroli, vita Conradini mors Caroli.* Col. lib. IIII. Auguſtiníque ſententiam, qua hoſtem hoſtis victi vel capti miſereri monet, maximè in quo pacis perturbatio non timetur, c. III. XXIII. q. I. iuriſconſulti eius ætatis non malè ſunt interpretati ita, ac ſi Auguſtinus dixiſſet, Niſi pacis perturbatio timeretur. nam exigit ratio, cui verba aptantur, iſtam interpretationem. et ille articulus Maximè non ſemper includit, nec adfirmat ſemper. quod alij adnotarunt: & verum eſt. Contra Conradinum vehemens accuſatio in c. XVII. de elect. in VI. at eam ego non moror. immo in eo facto hoc improbo, quod bello captus quaſi criminis reus necatus eſt: malefici ſiquidem eſt, iudicum ſententijs condemnatum mori. vt aitque Demoſthenes rectè Phi. I.

Alciatus in libro de ſingulari certamine nec mortes captiuorum tulit, ſed nec ſeruitutem, nec malam tractationem nec pretium redemptionis immoderatum: atque de gentium quaſi conſenſu Chriſtianarum hæc recitat. Neq; ego ab huiuſmodi definitionibus abeo longè: et ſcio Alfonſum, celebrem illum regem Neapolis captum, & dimiſſum: ſcio Caroli filium ſupradicti: ſcio Franciſcum primum Galliarum, & alium Galliarum regem Turciq́ue captiuum, & Lyſimachum captiuum apud Thraces, & Sarmatarum modò captiuum archiducem Maximilianum: ſcio hos dimiſſos, & quoſdam gratis; nec dubito alios huius ordinis eſſe. memini verò, Ariſtotelemq́ue libro primo politicorum recenſere, nobiliores captos non ſeruos nuncupatos, ſed nomine hoc barbaros tantùm appellatos: & Spartanum quendam captiuum iſto, non mancipij nomine dici voluiſſe apud Plut. in apophet. Ceterùm accepta mala,

Pretium redemptionis.

la, futuri ſupiciones, alia poſſunt illam definitionem immutare. Et quod Alciatus ſpecialiter de pretio redemptionis habet, id quidem neque non eſt honeſtiſsimum, neque non ſequi victores principes debent: veterum enim ſimplicitas in pretio nec vllo recipiendo, vt ait Demoſthenes: & Pyrrhi iudicium laudatiſsimum, qui reſpondit, *Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis. &c.* illam verò ſimplicitatem, & virtutes heroicas exprimere decet principes maximè, qui ſupra humanam conditionem ſunt verè. eſt tamen, cur & diuerſum ſeruari poſsit, & ſeruatum ab alijs eſt. Homerus etiam Achillem Hectoris cadauer quaſi vendentem facit. quod etſi Taſſus in dialogo primo de nobilitate non probet, vt vt ſæuitiam in cadauer idem non improbet, affectum iræ, & heroum: probant alij tamen, quia munera a Priamo allata capere Achilles debuit, quaſi victoriæ & honoris indicium: nam tale eſt munus, Ariſt. lib. I.

Rhet. vnde Ouidius de dijſque, *Placatur donis Iupiter.* barbaros præterea iuſtiſsimum ſpoliare pecunia. L. III. C. de comm. & merc. & generaliter vſuramque, auaritiæ teterrimum, Ambroſius in hoſtem admittit, c. XII. XIIII. q. III. cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicuntur vſuræ. ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. vbi ius belli, ibi ius vſuræ. &c. At vide iam æquitati huic oppoſitam ſeueritatem illam, quæ vltionem ad poſteroſque deducit. quæ eſt agitata quæſtio ex Alexandri facto, qui Græcos vlturus in Perſas monit. Et Arrianus, quem ex legum auctoribus vnum fuiſſe volunt, quique laudat vbique Alexandri facta, damnat palam vindictam huiuſmodi lib. III. cum qui iniurias intulerunt barbari, hi iam non extabant ampliùs. atque huc accedit Cicero, cuius illa lib. III. de nat. deo. *expectentur pœnæ a liberis, a nepotibus, a poſteris. O miram æquitatem deorum. ferrétne vlla ciuitas latorem iſtiuſmodi*

Vltio in poſteros.

modi legis, vt condemnaretur filius, aut nepos, si pater, aut auus deliquisset? idem Iosephus censet lib. IIII. & IX. antiq. & de sacris acceptum est literis, quæ, filium portare patris iniquitatem, non patiuntur: & nec eius occidi liberos sinunt, qui regem necarit. IIII. reg. XIIII. et II. chron. XXV. idem de senatus Romani iudicio, & eius populi longo instituto adserit Dionysius latè lib. VIII. et longè itaq; omnium iniustissimum ait Plutarcus in Sylla, quod hic vel honoribus filios proscriptorum exuisset. quod et Seneca lib. II. de ira. addstque, nihil inquius esse, quàm aliquem heredem paterni odij habere. Atque hæc omnia illi hærent regulæ, vt pœna vnos teneat peccati auctores. non amici, non adfines puniantur: quia nec amicitia, nec adfinitas crimen admittant; vt ait imperator in L. XXII. C. de pœ. et eadem sententia in Nou. tit. XVII. coll. IX. vbi et pecuniaria damna amouentur. ait verò Zeno, Graue est non solùm

legibus, verùm etiam naturali æquitati contrarium, pro alienis debitis alios moleſtari. C. vt nu. ex vic. vnde illique ſcilicet tituli, Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vel mater pro filio conueniatur. Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel ſeruus pro domino cõueniatur. Cod. lib. IIII. Et ita cum alijs inquit Decius, lege quidem contra hæc ſtatui poſſe, at illam odioſam fore, contra naturalem æquitatem, contra ius diuinum. conſ. CCCLIX. CCCCX. CI. DXXIIII. DXCI. Ius tandem frequens, & vulgatum, heredes in pœnam non ſuccedere. L. pe. D. de no. op. nu. L. IIII. V. VI. D. de al. iu. mu. ca. fa. L. CXI. D. de reg. iu. Et ita pro hac parte, quæ per ſe ſepta videtur ſatis, multa nimis. contrariam autem tuetur Plutarcus latiſsimè in lib. de ſe. nu. vi. & Alexandri factum probat amplè. quemadmodum de eiuſdem regis virtute duobus adſeruit libris pleniſsimè. Porro in

quæſtio-

quæſtione noſtra ad numen diuinum quod attinet, hoc facit nobilis is philoſophus tã benè, vt nullus eruditiſsimorum in veri Dei noſtri ſchola faciat meliùs. habet ſcilicet rationes ſolidas, quibus adprobet ſuperbiſsimo cuiq;, quod & pronunciat Deus, vltorum ſe patrum delicta in tertiam generationem, & quartam. pia etenim mens iuſtam cenſet pronunciationem, quia Dei eſt, non autem cenſet Dei, quia iuſta eſt: vt proxima commentatione recitauimus ſapientum dicta. quibus adiungere licet alia de Tert. lib. de fu. in perſ. & lib. de pœnit. q̃i eidem adſcribitur: item de Arnob. lib. III. & VI. ſed & de alijs alia, quæ idem hoc nobiſcum docent. verùm eſt & altera hæc Dei pronunciatio ad res vitæ iſtius referenda: vt ſit etiam a iure canonico in c. X. de hæret. c. citò. I. qu. I. & obſeruatum a Coraſio eſt in celebri illlo arreſto Tholoſano adnot. XCVIII. paritate ſeminis, gratitate cauſſæ, publica ratione poſtulante.

lante. & ita illam vitioſam ſententem Plutarchúſque conſiderat, & imperatores in L. V. C. ad leg. Iu. ma. qua in filios vltionis pars dimittitur. quæque vt videri dura valeat, nunquam tamen eius eſſe odium in illos filios irrationabile dixerim: etſi id dicant alij, & Decius conſ. LXIIII. Diligenter. vnde nec in nepotibus obtinere volunt, nec in fratribus, nec, ſi ipſi filij rei ſunt, in parentibus: quòd ſcilicet in fratribus, patribúſque ratio illic dicta ceſſet, cum non ſint iſti ex infecto ſanguine perduellis: quam vnam rationem ſeueræ illius legiſlationis tradunt, quos ſequitur Decius: ſed non Alciatus de præſ. reg. I. præſ. XXIIII. qui & alias affert, quas recenſebimus. hanc ita tenet tamen, vt ex vna ſpecie delicti paterni ſtatuat præſumptionem, filios pluribus etiam, diuerſiſque laboraturos criminibus. præſ. VIII. reg. II. Aſt ego idem de nepotibus & alijs deſcendentibus opinarer per d. c. citò. aliaque, quæ hîc tamen latiori

folio

ſolio non tracto. ſed in propoſito dico cum Plutarco, quod vt præceſſorum bonis ſucceſſores frui æquum putant, et eſt: & de indignis ſucceſſoribus quoque latè adſtruit Seneca lib. IIII. de benef. ita debita incommoda ſuſtinere ſimul debent. hæc eſt regula naturæ. L. X. D. de reg. iu. Hæredes quoque in pœnam immo ſuccedere, quà ad eos de auctorum bonis peruenit, leges conſtituunt. L. II. D. qui. ad lib. pro. non li. L. XVI. D. quod me. ca. L. V. D. de calu. Et itaque Perſæ illi, quibus bellum intulit Alexander, vrbes, & reliqua bona a maioribus, qui Græciam vaſtarunt, cum haberent, quid reprehenditur? Quinimmo cum ciuitas, populúſque tempore non mutetur, ſed ſucceſsione ſit idem, qui olim fuit; vt de Ariſtotele, ac iuriſconſultis ſcripſimus, & hoc loco Plutarcus tradit: hi profectò poſteri non tam pro alieno, quàm pro ipſorum merito puniuntur. Rurſus dum in poſteros ita ius extenditur vltionis, eo-

rum ſapere periculo maiores coguntur. quod & cum alijs noſtris notat Alciatus, & ego indicaui in obſidum argumento. ſed & Cicero alicubi ita, Nec verò me fugit, quam ſit acerbum, parentum ſcelera filiorum pœnis lui. ſed hoc præclarè legibus comparatum eſt, vt charitas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. et alibi · Illud videtur eſſe crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit; ſed id et antiquum eſt, et omnium ciuitatum. parentes quippe pro affectu terreri in liberos magis, ait I.C. in L. VIII.D quod me. ca. Et quemadmodum de beneficijs conferẽdis in ſucceſſores ait Seneca, plures iuuare bonos ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat: ita plures terrebit malos, ſi odium malorum non cum ipſis cadet. Et itaque libro primo de ira idem auctor, totas domos fũditus tolli, familias cum coniugibus ac liberis perdi, tecta diruí, alia id genus iuſtè fieri poſſe cenſet. Et Cartagine cognati quoque,

qué, non liberi modò, innoxij ſupplicio affecti. Iuſti. lib. XXI. tractati miſerimè non admodum pridem prodtorum cognati ad quintum vſque gradum alij Friderici Cæſaris iuſſu. Coll. lib. IIII. & pars ſanè corporis noſtri cognati. L. XXI. C. de agr. & cenſ. & proditionis odio, vt omnes in proditores inſurgant, quibus eorum nota vita eſſe poteſt: vt poteſt cognatis. L. octaui. D. vn. cogn. quam quoque memini rationem proferri in diſputatione iſta. & refert Valerius Maximus, de robore præcipitatos familiares Graccorum, ne quis inimicis reipublicæ amicus eſſe vellet. lib. VI. c. III. Atque ita poſterioriorem hanc partem probo, vt ex cauſsis vltio ſummi & de poſteris poſsit. Verùm addo illud, vt leuiores omnino hîc victores ſient: nam miſericordia digni, qui alieno laborant vitio. L. VII. C. de nat. lib. & liberorum hoſtis miſerturum eum, qui moderatus eſt, & mente vtitur, ait probè Demoſtenes ep. III. &

ſancit ea L. V. C. ad leg. Iu. ma. præſertim in fœminis: quod pleniùs in c. IIII. & V. de pœ. lib. VI. & exemplum habet Herodotus in Melpomene. Decet victorem moderatio ſemper: vt ait apud Polibium Quinctius. iam ſcilicet ira belli deſenuit: vt fuit ſignificanter vocabulum Salluſtio vſurpatum. Et in vniuerſum tenere Virgilianum oportet illud, *Parcere ſubiectis.* id ſuadet Liuia, & perſuadet Auguſto, Dio. lib. LV. hoc eſt imperij proprium, curam gerere ſalutis alienæ, & boni moderatoris reſtringere poteſtatem: quod de ſapientibus recitat Ammia. lib. XXIX. cum ſexcentis alijs. Vlpianus autem ſcripſit, Veniæ nullam eſſe rationem, inhumanum eſt. L. VI. D. de his, qui no. inf. & collegit Tiraquellus volumen eorum, quæ mollire pœnas conſueuerunt. Ego hîc diutiùs hæreo. Captiuis porrò adfines dedititij ſunt. hi ſunt, qui dediderunt ſe, non expectarunt, vt caperentur: in quos agi mitiùs oportere indicaui-

Dedititij.

dicauimus, & hiſtoriæ docent, & ipſe quẽuis naturalis admonet intellectus. quid, quod venia dignus, qui obtemperauit? L. XI. D. de his, qui not. inf. At vel dedunt ſe ſimpliciter, vel arbitrio, vel miſericordiæ, vel voluntati, vel ſi quæ ſimilia verba ſunt vſurpata. Illud tamen in quacunque deditione mihi perſuaſum eſt, dedititios interficere non licere. nam qui accipit dedentem ſe, tacitæ illius ſpei tacitus quaſi porrigere manum videtur. Senatuique Romano viſum atrox, quod conſul in deditos ſæuierit, eos vel vendendo: itaque redimi iuſsit, & bona ipſorum recuperari, ipſiſque reddi. dediderant verò illi ſe, nihil pacti: & qui rebellaſſe certè a fœdere non ſemel videntur: vt hæc Sigonius recitat lib. I. de ant. iu. Ita. c. XXIII. Iam arbitrij nomen cogit poteſtatem magis, & ad bonum virum refertur. L. I. D. de leg. II. L. XXIIII. D. loca. & Plato cenſuit lib. I. de legi. & Ariſt. lib. III. Polit. & æquitati adſtrictum dicitur,

rationíque naturali ſubiectum: quam citra iniuſtitiam non deſerimus, vt explicatum a noſtratibus eſt alibi, & ad §. præterea. Inſt. de act. Diſputatur verò illud latiſsimè, nec conſtat admodum, quid receptum ſit, ſi ad mortem vſque arbitrium porrigatur. quod videris apud vnum Marantam q. III. mihi tamen ſententia probatur, quæ porrigi cenſet: quæque adſcritur a Decio conſ. C. In cauſſa. ſi enim & mortem promeritus eſt dedititius, atque arbitrij nomen ad iuſtitiam refertur: quid hîc contra verbi ſignificationem fiet, ſi morti adiudicatur? Vanum autem in hoc tractatu iuriſgentium, quid in iure ciuitatum quæritur, ſi huiuſmodi deditiones fieri poſſunt; quando nec membrorum ſuorum, nec vitæ ſuæ quis dominus exiſtat: vnde nec fieri deditiones, concluditur. adi Aret. ad §. I. Inſt. de iu. & iu Hîc ſcilicet ceſſat ciuile iudicium. ſed & iure ciuitatum valent deditiones, ſi receptæ moribus ſint. vt per

Menoch.

Menoch. de arb. q. VII. nemo autem dubitat, receptiſsimaſque in bellis eſſe. Qui verò miſericordiæ ſe dedunt, hi quaſi delictum faſsi, caſtigari poſſe videntur. ſed non ita eſt. & nullum fatetur delictum, qui ita loquitur, & miſericordiam implorat. quod alij docent, & idem Menochius q. VIII. ſed immo benignè tractandus eſt; vt alijque tradunt, & Chaſſ. in Cat. par. V. conſid. XXIIII. Qui ſe dedunt voluntati, hi grauiorem ſubire conditionem videntur, quia de voluntatis vocabulo noſtri ſic definire ſolent, ne coactum ſit. ceterùm conſtat, excedere rationem non oportere. L. XIII. D. de pœ. & turpe nihil in quantauis poteſtate admitti poſſe, nihil illicitum, nihil vetitum: abſurdus quippe ſenſus remouendus eſt ſemper, etſi illum verborum ſonus inducat. quod Menoch. de arb. q. VII. quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam, & vt generaliter dixerim, quæ contra bonos mores ſunt, ea nec

fieri

fieri poſſe credendum eſt. L. XV. D. de cond. inſt. & hoc eſt ius commendatum nobis honeſtatis, quod ab omni poteſtatis excellentia cenſetur ſepoſitum. vt per Bal. in L. quod ex liberta. C. de op. lib. & per alios alibi veriſsimè. Atque hîc ego honeſtatem dico, quæ non ciuilis eſt iuris, ſed quæ naturalis eſt: id eſt, eam, quæ naturaliter viſa talis eſt. L. pe. D. de ſolut. & ego latiùs ſcribo ad L. XLII. D. de ve. ſig. contra naturalem honeſtatem erat, quod Atepomarus Gallus Romanas ſibi proſtitui matronas exigeret, aut ſe finem bello non facturum minitabatur. vnde iuſtéque deceptum puto. pariter in caſu pari deceptique Sardiani a Smirneis iuſtè. quæ legeris in Plut. lib. de cla. mu. Ita laudatúmque Chiomaræ Galatæ mulieris facinus, & alterius Thræbanæ alterum, quæ violatores pudicitiæ ipſarum, victores dominos peremerunt. & iudicium Alexandri huc acceſſit. vt apud eundem Plutarcum videris.

Honeſtum naturæ non tolli.

ita

ita et in exilium, nemine refragante, missus Torquatus Valerius, quòd captiuam vitiauit. quod idem auctor in parallelis. ita captiuarum pudicitiæ curam captis Syracusis curauit M. Marcellus. vt apud Aug. lib. I. de ciu. ita ille idem Alexander amore captus captiuæ Roxanes, ducit eam in vxorem, non afficit captiuam contumelia. Arria. lib. IIII. Breuiter, hoc est ius, quod proxima commentatione notaui. Vt verò naturalis honestas non tollitur iure victoriæ, ita nec ius aliud naturale: quia hoc potentius iure principali: vt inquit Bal. in c. I. qui fe. da. po. itaque quod contra humanitatem est, id nec princeps, aut victor iniunget. et iniquissimum, quod Ægyptius rex Hebræis iniunxit de prole mascula necanda. Exo. c. I. et lex Athenienſibus iniuncta iniqua, qua nobilissimi pueri Cretam a minotauro conficiendi mittebantur. et quæ Cartagine consuetudo fuit litandi humano sanguine a Gelone sublata cum laude, qui

Humanitatis iura non tolli.

Carthaginenſibus pacem nec dedit priùs, quàm mos iſte abrogaretur. vt apud Plut. de ſe. nu. vi. nec verò prætextus religionis hîc poteſt admitti, vbi et ius hominum læditur. Piratica item, quæ prorſus eſt contra ius gentium, et humanam ſocietatem; vt legiturque in c. XV. XIIII. q. V. ea victis indici exercenda non poteſt. et ſi interdici poteſt iuſtè: et iuſta bella aduerſùs eam ſuſcipiuntur, a Romanis contra Teucam, Baleares, Cilices: vtique ipſam iniungere iniuſtum. Et hæc plura exempla ſunt: que nec ſunt omnia excutiẽda. omnia ſunt, quæ naturalem belli cauſſam præbere indicauimus commentatione prima: vt propter quæ naturali cauſſa mouente bellatur, ea victor victis ſuſcipienda non proponat. nam ſi recepta tollerentur, magis recipienda non ſunt. Maneat itaque hæc definitio, nec contra ius naturale, & rationem eius quid victor imponat. nam & idem Baldus ait, legem non audere id, quod ratio negat naturalis

lis. ad. L. I. D. de vſ. ea. ré. quæ vſu conſum. Et ciuile quoque ſit neceſſe eſt, quod eſt gentium, & naturæ: vt ſcribit Cicero lib. III. de off. At verò quæ ciuitatum legibus, moribuſq; ſolis ſtant, ea mutari pro libitu a victore valent. Hæc ſunt honeſtáque illa, de quibus Iuſtinus martyr in apol. I. & Nepos in proëmio ait, non eadem eſſe honeſta omnibus, et turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicari. Et verò de ſcænicis loquitur, qui in Græcia non inhoneſti, Romæ infames cenſebantur. Non itaque Lydis victis iniuſtè hoc iniunctum a Cyro, vt abiectis armis vacarent choreis, & commeſſationibus; & virilem habitum in molliorem mutarent. in quibus arcanumque imperij. Herod. lib. I. Ita arma Hiſpanis adempta a Catone, qui nec vitam ſine armis cenſebant tamen. Liu. lib. XXXIIII. Fuit autem & mos arma deuictorum cremandi Flo. lib. IIII. Sermonem immutarunt Romani victis. quod imperioſum

Ciuilia tolli.

ait quidem Augustinus lib. XIX. de ciu. sed non est tamen contra naturalem æquitatem: quia nec a natura est, vt hoc magis, quàm illo sermone vtamur. quod eruditè Tassusque in dialogo de dignitate. et quoniam sermo diuersus, vt victus, habitúsque, concordiam esse non patitur; vt probè ait Parthorum rex Herodiani libro quarto: & contra, nihil æquè ac morum cognatio concordiam firmat, vt pontifex ille apud Iosephum lib. IIII. de be. Iud. immo sanctè ad pacem, si ista impedimenta tolluntur. Ita & laudatus Alexander, qui cum alia, tum etiam sermonem Græcis & barbaris vnum desiderarit.

Religio non mutari.

Sed quid de religione? iubebit ne victor, eam mutari? Ex religionum certè diuersitate agere in seditionibus prouincias contestatur expertus Iustinianus in nou. de proc. Palæst. & ob eandem diuersitatem multas inter Ægyptios & Iudæos fuisse inimicitias, scribit Iosephus lib. I. con. App. dixerint verò idem multi in

tempora

tempora hæc noſtra intuiti. Ceterùm ſi religio eius eſt naturæ, vt compelli ad eam inuitus nullus debeat c. XXXIII. XXIII. q.V. & de Chriſtiana diſertè in c. III. de bapt. atque noua illa dicatur, et inaudita prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. c. I. & c. III. diſt. XLV. cum alijs, quæ tradidi commentatione prima: ſequitur, iuſſum de religione mutanda iuſtum non eſſe. Et ſunt rationes iſtæ generaliores, quàm vt excipere hæreſis crimen potuerint Toletani patres c. V. ea diſt. *Et hoc* (ait Tertullianus in apologetico) *ad irreligioſitatis elogium concurrit, adimere libertatem religionis, & interdicere optionem diuinitatis, vt non liceat mihi colere, quem velim, ſed cogar colere quem nolim. atque ideo & Ægyptijs permiſſa eſt tam vanæ ſuperſtitionis poteſtas, auibus, & beſtijs conſecrandis, & capite damnandi, qui aliquem huiuſmodi deum occiderit.* Et idem ad Scapulam, quod naturalis poteſtatis eſt religio, & nec alteri alterius noceat aut proſit. cum ſex-

centis alijs. Quod verò de ſeditionibus narraui, & diſſenſionibus, id meliùs explicandum eſt. Nam Iudæorum gentem, & Ægyptiorum decet intueri: illam tumultuantem ſemper, & fœtentem, vt inquit Ammianus lib. XXII. quæque eædem aliquando ingentem edere per totum potuit terrarum orbem, vt in Traiano recitat Dio: iſtam contumaciſsimam, & quæ facinoribus omnibus vincere gentes omnes facilè potuit. adi vnum Vopiſcum in Saturnino. itaque religionis potentiſsimum prætextum impotentibus animis inquietiſsimis facilè prætexuerint quod planè Ioſephus lib. II. de be. Iud. & religio eas controuerſias non excitauerit verè, nec in præſentia excitet. quicquid Iuſtinianus olim, quicquid alij hodie dicant: qui Romani antiquioris imperij, & huius recentiſsimi auctoritate refutantur, & regni Turcici, & aliorum. Quod ſi illud reſponderetur, benè vel prætextum hunc tolli ſeditionum. dixerim ego, veris

ris occurrendum earum cauſsis: quia prætextu vno auulſo non deficit alter. Immò verò cauſſa licet ſit, non prætextus ſeditionum religio, quæ imperium tamen non pertingant; ea inuitis non eſt mutanda: quoniam non cum tanta iniuſtitia fuerit quærenda quies principi, qui nec recuſare huiuſmodi poteſt onera principatus. compeſcenda hæc remedijs alijs, pœnis grauioribus. L. XVI. in fi. D. de pœ. Quod ſi illa eſſet religio, quæ etiam victoris, & Principis iura labefactaret, mutari certè poteſt: neque enim ſibi iudicium hîc victor, aut princeps ſumit Dei, ſed cauſſæ ſuæ. Victis qui ſibi deum lædi putant, ſi quidquam de ipſorum religione mutetur, quid reſtet, id etiam expoſuimus. arma non reſtant. ſed nec fas duximus, vt arma caperent adde hîc illa Tertulliani in apologetico, *Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamur? ſed deeſſet nobis vis numerorum, & copiarum? ſed abſit, vt*

igni

igni humano vindicetur diuina ſecta. Victores & alia ſtatuere in propoſito poſſunt, quibus victoriam ſibi conſtituant. & victos ſedibus deijcere, & in alias terras deportare. quæ facta cum Iudæis ſæpe, & cum Liguribus ſemel, Liu. lib. XL. At moueo generalem quæſtionem hìc, quando de materia ſeditionum ferenda conſtitui, ſi vtilitatem magis, vel honeſtatem ſequi noſter debeat victor: nam & commodius fuerit, ſi pacatè viuatur. Id quæro ſalua iuſtitia contra honeſtatem pro vtilitate. neque tracto, ſi aliud ab honeſto poteſt vtile eſſe: quod Cicero in libris de officijs facit latè; ac negat. verùm hoc ego pinguiùs pro iuriſconſultorum more expono, & inter illa diſtinguo, vt diſtinguitque Ariſtoteles lib. VIII. Polit. & alij, & pulcrè Innocentius in c. I. de vo. dum in ſuo illo tractatu, quid liceat ſecundùm æquitatem, quid deceat ſecundùm honeſtatem, quid expediat ſecundùm vtilitatem, ad conſiderandum proponit.

Si vtile cum honeſto pugnet.

Et

Et in quæſtione iſta cenſeo, vtilitati honeſtatem anteponendam, quæ eſt notata Innocentio priùs. Et ita Collatinum honeſtiora ſuadentem probarunt Romani magis, quàm Brutum, qui ſuadebat vtiliora. Diony. lib. V. Liu. lib. II. ſummum item ſummorum præceptorum iuris honeſtas eſt. imperia nec ſunt ad vtilitatem conſtituta, ſed ad ſalutem communem. L. I. C. de off. præ. præ. Afr. Et hoc ſanè honeſtum definitur ab Ariſtotele libro ſecundo rhetoricorum, quod communem vſum reſpicit: vtile, quod priuatum. Ergo principiſq; fuerit honeſtatem ſequi magis, quia priuatum uſum tirannus ſequitur ſcilicet. Ariſt. lib. V. polit. Aptè etiam huc ducetur, quod noſtrates tradiderunt, honorem commodo præferendum, vel cum aliqua iniquitate. quod Chaſſ. in catal. par. V. conſ. XXVIII. & XXXV. ducatur & regula, quę ait, Non omne, quod licet, honeſtũ eſt. L. CXLIIII. D. de reg. iu. atque ibi, rationem honeſta-

tis habendam in primis, docent. Ducatur Ciceroniſque ſententia nobilis lib. IIII. de rep. nolim, ait, eundem populum imperatorem & portitorem eſſe terrarum. quod eſt, non debere portitorum more populum illum conſectari vtilitatem, qui principis nomen conſectatur. Tandem & ducatur, quod Auguſtinus docet. c. IX. XXVIII. q. I. et hoc ipſum eſt, honeſtatis cauſſa remittendum, & quod licitum, & quod cõmodum parti foret. honeſtumque eſſe hic definit, quod habet vſum oportunum: non honeſtum, quod vſum habet non oportunum. vt ipſe exemplis explicat. inoportunus ſanè vſus poteſtatis, qua cęſi Iudęi ſunt, quòd aquilam Romanam ferre ſupra templi ianuam non potuerint: cum eorum religio nec in territorio toto imaginem vllam tulerit. Ioſe. lib. antiq. XVIII. c. V. & de be. Iud. lib. II. c. IX. et c. XII. quid dum in adita templi noluit Antiocus penetrare? Hæc nemo non credit, licere victori-

victoribus, & commoda esse potuisse. idem, & quod Romani haberent in Iudæa custodes, & omnem Iudæum ibi receptum capitæ plecterent. Iust. martyr in apol. I. sed honestè Romani aliàs, qui eaque templi septa sibi intercluserunt. Ioseph. lib. VII. de be. Iu. c. IIII. & liberam, tutamq; religionis exercitionem dederunt, quæ nihil præterea mali contineret. & tantum voluerit Augustus, tantum Alexander Seuerus, alijque: vt apud Philonem leges in oratione ad Caium, & apud Lampridium, aliosq;. tantum cum Christianis Antoninus, tantum Marcus voluit: vt in huius epistola apud Iustinum martyrem legitur. Et hanc sanè definitionem puto verissima. quam & Ciceronis firmat disputatio. & est expressa pro ea lex vigesima secunda in titulo Digestorum de iure fisci: vbi quod durum, etsi etiam dignũ & vtile, recusat diuus Pius: cõtra quam facere Vlpianus videatur in L. XII. D. qui & a qui. sed victori, ne quid dicam

aliud, principem ſequi, non iuriſconſultum, conuenit. Suſcipit tamen limitationem definitio in ea vtilitate, quæ ſpreta periculum nullum ſalutis habet. nam ſi periculum adſit vel corporum, vel fortunarum, honeſtati vtilitatem præferemus: *Salus populi ſuprema lex eſto.* Et ita rectè ille, vtile anteponendum ſuadet Ioſe. lib. III. de be. Iu. & ſenatores illi, qui inſanorum eſſe dicebant, decoro magis, quàm ſaluti conſulere. Dion. lib. VI. & Lentulus, qui in bellis ſolam immo vtilitatem ſpectari adſerebat apud App. in lib. de be. Pu. nam de vtilitate cum ſalute iuncta loquuntur.

De pace futura conſtituenda.

Et de his hactenus, quæ victor in vlciſcendo poteſt, dum præterita intuetur. quanquam & multa ſunt aptáque futuris; de quibus ſequitur diſceptatio: quia duas præſtare res vltio ſoleat, iniuriæ ſolatium, & in reliquum ſecuritatem. vt inquit Seneca lib. I. de cle. Eſt tamen vltio præteritorum, vnde & Mars vltor dictus: vindicta, ſiue vindicatio futura dicitur

dicitur prohibere: ſi Cornelio Frontoni credas. Eſt verò in parte hac, ſicut in altera, victoris arbitrium, quod cuncta diſponit. vnde rex Romanus in pacis conditionibus definiendis victos ſecum diſceptare non patitur, ſed ſe totius arbitrum fœderis fert. Diony. lib. III. & vetuſtum hunc Romanorum morem teſtatur Liuius lib. XXVIII. cum quo fœdere nec æquis legibus iungerentur amicitia, non priùs in eo imperium tanquam pacatum vti, quàm omnia diuina, humanáque dediſſet, obſides accepti, arma adempta, præſidia impoſita forent. Et hoc eſto conſtitutum. Sequitur verò vt eam det pacem victor, quæ eſſe perpetua valeat. illa ſiquidem eſt pacis natura, vt ſit perpetua. induciæ ſunt in quotuis annos. *Romanis & Latinorum populis pax eſto, dum cœlum & terra ſtationem eandem obtinent*: ea pacis formula Diony. lib. VI. quam & alij vſurpaſſe videntur: vt leges in Herodoti Melpomene. ſed ibíque leges Barcæos

deceptos a Perſis nequiter. Ergo erit victor iniuſtus, qui pacem nec pacem tribuit; id eſt eam, quæ durare non queat, non queat pax eſſe. Sed quæ pacem facere perpetuam poſſunt? vna ſanè occurrit ratio ſolida, æquitas: quæ ſeruata in vltione ſit. & ſeruetur modò in vindicatione, et futuri conditionibus edicendis. nam ſupra meritum læſus concupiſcet vindictam: et legibus oppreſſus durioribus, durabit ſub onere tantiſper, donec obtemperandi ceſſet neceſsitas. quicquid ſcilicet neceſsitate fit, non durat, ſed citóque ſoluitur. quod legati Romani aiunt Diony. lib. VIII. et alij alibi, et ipſe docet naturalis intellectus, et magiſtra rerum omnium experientia monſtrat. Sic ergo Priuernatum ille legatus, Liuij libro octauo, perpetuam ait ſuos ſeruaturos Romanis pacem, ſi iſti æquam dediſſent: non aliàs, niſi vires rebellandi deſſent. Quæ porrò hęc ſit, quam quęrimus, æquitas, cum ex ſupradictis patet, tum ex facto

Quæ pòſsit pax durare.

potiùs

potiùs videndum fuerit, quàm vt quid conſtitui generaliter poſsit. alia enim atque alia danda pax eſt, prout alij victi, atque alij, alij atque alij victores erunt. idem & de acceſsionibus, quæ comitari perſonas ſolent: & ipſæ non minus conſiderari ac perſonæ conſueuerunt. At omnia tamen referri poſſe videntur ad communem vtilitatem, quam verè vinculum maximum ait Annibal, Liu. lib. XXXVI. & Demoſthenes in oratione ad Phi. ep. quamque pacis finem nos diximus. Si quid extra induci ſolet, quo pax firmetur, id infirmius video vinculum, quàm vt malè materiata obligari, & contineri amicitia poſsit. receptum ſcilicet omnibus eſt, præſentibus occaſionibus aptare debere ſe, & prudenti adulatione ſequi inconſtantiam rerum: quia omnium deliberationum auctor potentiſsimus commodum. itaque fœdera inire noua, relinquere priora, omni modo augere imperium, & potentiam volunt. occaſionem

nem valere ſatis, & ſine iuſtitia confice-
re quod expediat, dixit Hyperides in o-
rat. de fœd. Alex. & nullus eſt, qui non
probet. Age, quid adfinitas? firmum
hîc vinculum dicitur Herodia. lib. I.
Caſsiod. lib. V. ep. XLIII. ſed nemo neſ-
cit tamen, rem ſæpe aliter cadere. atque
ego multa facilè comportarim exem-
pla. nec verò quod eſt debilius, con-
ſtringet appetitum regnandi vehemen-
tiſsimum, & libertatis: propter quem
rupta hæc toties fœdera adfinitatis, &
Seneca ſcribit lib. VI. de benef. Quid iu-
ramenta? & hæc ad fœdera adhiberi
ſancienda, ſolitum audimus Herodoti
libro primo, & in Decretis c. I. XXII.
q. I. verè tamen in ſententiam noſtram
Auguſtus, Quæ ſponte fiunt, ea etiam
citra iuriſiuradi vinculum obſeruantur:
at quæ fiunt ingràtis, non ſi millies iu-
ratum ſit, præſtantur. Dio. lib. LIIII.
& ſunt ſemper exceptiones vulgares pa-
ratæ, quibus iuramenti cuiuſlibet ele-
uentur vires. ſed quid proſequimur ſin-

gula

gula? ſapienter noſtri in vniuerſum docuerunt, cautionem omnem fragilem eſſe. L. LXVI. D. ad Treb. L. XIX. D. comm. L. XXXI. D. de act. em. cum cæteris huius generis pluribus. certumque, & exploratum illud eſt, cogi in obſequium voluntatem non poſſe. vt apud Dionem benè legitur lib. XLVIII. & LV. et ſemper verum, quod ſcribit Tacitus, in victores victoſq; nunquam ſolidam coaleſcere fidem. lib. XVIII. adeóque manere inter illos bellum æternum, quia timeantur potentiores, & laborent inuidia: vt ait Cæſar Dioniſ lib. XXXVIII. apud quem ſapientiſsimum ſcriptorem libro ſequẽti, dictúmque, res duas iſtas, timorem et inuidiam eſſe, quæ amicitias diſſoluant. et eas etiam eſſe inter pares. Itaque vel ſupradicta æquitas, et vtilitas communis cõſectanda eſt, vel ad alterum quaſi extremum abeundum, ſalubréque (ita in c. I. de pœnit.) remedium veniendum, vt quando voluntas auferri mala non po-

teſt, faciendi malè facultas auferatur. Et non hæc facultas ex præſenti eſt tempore metienda, ſed et ex futuro, eóque longinquo. vt cenſet rectè Demoſthenes in oratione pro Megapolitis. Ea fragilitatis conſcientia, vnà et pœnæ timor duo illa ſunt, ex quibus omnia ferè iura humanitatis oriuntur, quibus inter nos cohæremus. vt præclarè Lactantius. c. IIII. de opif. Dei. Atque hîc ſi ſibi cauet victor, ne quid voluntati deuictorum relinquat, accuſari non poteſt iuſtè, quia et inanis timor probetur in eo, quod ab aliena voluntate pendet. vt acutè Angelus ad L. quia poterat. D. ad Treb. ſpem ſcilicet tenuem, et obſcuram præbent hæc, quæ in aliorum ſunt poteſtate. Ergo præſidia imponet victor, quæ humiles ſcilicet, et maximè ſubiectos reddere victos ſolent. vt Cyrus cum Babylonijs cenſuit, Xenop. VII. et alij paſsim Obſides exigentur, et hi, qui chariores ſunt victo, ſiue hi viri ſunt, ſiue fœminæ. namq; fœminæ da-

tæ

tæ règi Porſenæ; exactæ ab Auguſto, qui negligi mariũ pignora ſentiebat. vt Suetonius ſcribit. ſed chariores tamen eos putem magis, qui libertati adſerendæ, & regno ſunt aptiores. nam ius hoc regni, & libertatis quauis charitate potentius. quod ſanè vidimus & in Franciſco primo Galliarum, qui optione accepta, an filios obſides, vel nobiles quoſdam duces Carolo Cæſari traderet, filios maluit. Verùm ad politici fines accedimus huiuſmodi tractatione, & a noſtris diſcedimus. Ergo diſceptationem iſtam ita concludo, licere victori, iure naturæ ſaluo, omnia facere, quæ ſtabilem ſibi victoriam, & iuſtam firmare parti vtrique valeant pacem. Et prior abſoluta pars eſt commentationis totius de pace, quam victis victores imponunt. Altera erat pars de bello componendo ab vtroque belligerante. Sed quid de iure hoc conueniendi dicemus, ſi voluntatis ſunt omnes conuentiones? illud ſcilicet, quod vbique obtinet, agendum

De iure conueniendi.

ita, vt perpetua pacis conuentio esse possit. quod probè Tullus in conueniendo cum Albano duce monebat, non tam cogitandum de sancienda in præsens amicitia, quàm ne relinqueretur in posterum vlla renouandi belli materia.

Duellum. Diony. lib. III. At commodùm sanè cadit Tulli mentio hîc, & tractatus eius, quem de pace ineunda cum Albano habuit. rex enim Romanus conditionem proponebat, vt duces ipsi populorum certamine dimicarent singulari de imperio, quod vtrinque quærebatur: & ita finis bello imponeretur. An iusta hæc finiendi belli conditio? Non huc adfero nostrorum interpretum disputationem, qua & determinare videntur, reprobatum iure duellum esse, in quo soleat sæpe & is succumbere scilicet, cuius causa erat iusta tamen. nam maius malum vt vitetur, & ad reipublicæ salutem iustum & illi volunt. vt per Dec. cons. CDLXXXVII. In quæstione. vbi & Molinæus. Atque ea etiam

etiam ſpectat diſputatio ciuiles, non controuerſias bellicas. in bellis quippe certamina ſingularia paſsim. Et ita finitum bellum illud inter Romanos, & Albanos ternorum certamine: binorum inter Ætolos, & Eleos. Pauſ. lib. V. ita ad finiendum a trigenis Lacædemonijs, et Argiuis certatum olim, refert Herodotus in Clione. & quæſtionem ſubortam narrat de victoria tamẽ, quod nox cum prælium diremiſſet, & duo ſupereſſent Argiui, Lacon vnus: illi victoriam ſuam pro maiori ſuperſtitum numero dicebant: Lacones ſibi vindicabant, quoniam ſuus, hoſtibus abeuntibus, et admanſiſſet, et ſpolia collegiſſet. Atque Lacones mihi vera locuti videntur. quoniam qui locum retinet pugnæ, is victor credatur. quod ſi vtrinque diſceditur, tum vnus, qui ceciderit ampliùs ab vna parte oſtendere hanc victam poteſt. vt apud Liuium eſt exemplum. Et hæc tamen ſic accipias, niſi vna pars ſuorum cadauera repetat

ad ſepulturam: nam eſt receptum conſuetudine, vt hæc etiam victa cenſeatur. Plut. in Nic. et in Lys. et Iuſt. lib. V. At redeo ad quæſtionem. Recuſare principes conditionem poſſe videntur, vt ipſi pugnent: quia ducis nõ ſit, militis mortem obire; quæ hæc foret. vt Plutarcus pro Metello notat, qui propoſitam a Sertorio cõditionem refugit. Auguſtus, prouocatus ab Antonio, reſpondit, patere huic multas ad mortem viaſ. Plut. in Anto. Sed et Albanus reſpondebat Tullo, periculoſam huiuſmodi aleam, nec decoram ſatis aut victis, aut victoribus eſſe: ſed nec ſubeundam quoties nõ reges ſibi potentiam quærunt, verùm ciuitates ipſæ de principatu contenderent. Diony. lib. III. Et iſtam ego partem magis probo. ita indictum certamen inter Franciſcum Galliarum et Carolum Cæſarem pro controuerſijs perſonalibus. ita pro regno factum idem inter Alfonſum, et Renatum. Coll. lib. VI. et pro regno item inter reges illos,

de

de quibus tradit Pauſania in Atticis. Et hæc erit de regno legitima pugna, non vt regno legem imponat, niſi populus aſſenſus eſt; vel is populus eſt, quem alteri ſubijcere rex pro arbitrio poſsit: ſed vt ſuum ius regis adſerat contra alium, aut amittat, & transferat in victorem. Neque enim quidlibet rex quilibet poteſt. ecquid enim rex hoſtium potitus? hunc pacem conſtituere non poſſe ait Decius, quia in metu verſetur. & inſuper addit, pacem initam nec obligare vel ratam habitam a reuerſo in regnũ, ſi obſes aliquis relictus, pro quo ſolicitus rex magis ſit, quàm pro ſe fuerit. ita conſ. CCXIX. quia promiſsis metu non ſtandum. et de ciuitate iurante, coacta metu, idem conſ. DCXC. Viſis. Ceterùm hæc ego nõ ſum ſecutus alia commentatione. Ad regem captiuum quod attinet, id verum puto, ſubditos ei obtemperare, non eſſe neceſſe. & ita Alfonſus ait captiuus. Coll. lib. VI. & Scoti perſpicuè, ſe ei non parituros, qui in aliena

Princeps captiuus.

ena poteſtate eſſet. Bucc. lib. X. & de regibus Galliarum Ioanne, & Franciſco alij adnotarunt. De obſidibus hîc quæritur, an ipſorum datione qui dimittitur princeps ita liberetur, vt ſi non præſtet, quod eſt pollicitus, violatæ fidei reus ſit. & non putat Bodinus reum lib. V. de rep. c. VI. quia obſides fideiuſſores ſint. vt luant ipſi, ſi à pactis diſceditur. item quia ab hoſtibus captiui tametſi fidem dederint, nulla obligantur pœna periurij, ſi vinculis aut carceribus retinentur, & fugerint. L. nihil intereſt. D. de capt. L. I. §. non fuit. D. de do. At iſta mihi definitio non probatur. nam etſi iniquum cenſeatur pœna ſoluta rem petere. L. IIII. D. de do. exc. hîc tamen, vbi publicæ diſciplinæ rigor vertitur, vtique nec tolletur hoc modo, quod ciuiliter debebatur. L. IX. D. de publica. & non eſt par ratio fideiuſſorum pignorúmue, & obſidum: quoniam illi idem præſtant, quod reus præſtare tenetur; itaque ſi minus præſtant,

Obſidum datio.

reus

reus in reliquo obligatus manet: hi tale nihil. Sed nec ſimilis eſt caſus captiuorum: quia hîc rex dimiſſus, cui & creditum eſt: aut ſi creditum non eſt, quòd obſides reliquerit; ſanè nec ijs creditum dicitur, quibus creditum ſub pignore, ſub fideiuſſoribus eſt: quod abſurdiſſimum eſt dicere. captiuis autem illis creditum omnino non eſt: itaque nec fallunt, & nec dolum malum admittunt. at verò ſi captiuis creditum ſit, hi nec fallent iuſtè. & iniuſtiſsimi ſunt Græci quidam, ſi verum eſt, quod narratur, qui iuſsi a regina liberi eſſe, & ex Hibernia in Angliam venire, vnde in ſuas terras diſcederent, ipſi nautas nauémque abduxerunt, & tetriora forſitan perpetrarunt. hos hoſtis, aut quiſquis alius remittere tenetur: nam itaq; Romani Clœliam, & Annibalis captiuum remiſerunt. Liu. lib. XXXII. & ius poſtliminij huiuſmodi denegarent, qui pacis commercia, & belli iura violant. veriorque illa ſententia eſt, teneri prin-

cipes principibus mutuò dedere delinquentes: quia & magiſtratus magiſtratibus tenentur. L. VII. D. de cuſt. re. L. VII. C. de def. ci. L. VII. §. vlt. D. de accuſ. aut ſi principes principibus non tenentur, quid erit contra ius gentium, ſi hoc non eſt, alienos homines ſuſcipere? ſuos nequiter agentes ſuſcipere? ſcilicet aſyli ius non Romæ aliàs apertum, ſed vbique ſemper eſt, fuitque. & bella cur geſta toties ob priuatorum iniurias, quibus ſatisfactum publicè non eſt? At pergamus porrò. In reliqua diſputatione iſta, qua de pace agimus ineunda, id nobis agendum reſtat, vt videamus iſtius contractus naturam. nam quid deduci in eum oporteat, hoc ipſi viderint contrahentes. & eſt verò politici muneris id, non iuriſconſulti. videbimus tamen quædam, quæ deduci conſueuerunt, vt ex quibus iuſtam huius contractus interpretandi rationem indicemus. Et contractus omnes cum principibus, cum rebuſpublicis eſſe bonæ fi-

Contractus pacis bonæ fidei.

dei,

dei, receptiſsimum eſt. Dec. conſ. IIII. & conſ. CLXXXVII. Chaſſ. in cata. par. V. conſid. XXIIII. vt de hoc noſtro fœderis minus ſit dubitandum; quod a fide quidam ducunt. Iſido. lib. XVIII. vt feudum. & in quo bonam fidem ſummum tenere locum, diſertè, et ſanctè Petrus Medices dixit, Guicc. lib. I. Atq; in eiuſmodi contractibus non admitti diſputationes ſubtiliores, deque apicibus iuris, quæ æqui & boni ratione prætermiſſa res examinare ad viuum ſolent. adi L. XXIX. D. ma. & L. XXXI. D. depo. Conuenit ergo, vt pars vtraq; eam ſimplicitatem, integritatemque ſeruet, quam ſibi ab altera ſeruari velit. quod Iuſtinianuſque ed. VII. & quales iſti eſſe debent contrahentes, tales & ſint: quia & tales ſcilicet præſumuntur. vt de Baldo ſcribit Decius conſ. XCVII. Cum itaque fraudes omnes in contrahendo abeſſe, tum exceptiones ſubtilis iuris ceſſare omnes ad contractum debent: exq; tantúm locum haberre, quę

principem prorſus deceant. Metus exceptio non decet principem. non admittitur in hoc negotio. Fraudis exceptio admittetur, quia fraude vti in contrahendo non oportuit. Etenim non ſunt in conueniendo hoſtes, ſed pacis negotium agunt. vt nihil hîc L. I. D. de dol. & eſt fœdior etiam fraus, quàm vis aperta, quoniam iure potentiæ hæc, fraus autem inſidijs iuſti propoſiti graſſatur. vt rectè apud Thucid. lib. I. & IIII. Erroris etiam exceptio admitti debet, ſi verum eſt, nihil eum agere, qui errat. L. CXVI. in fi. D. de reg. iu. & demens ſit, qui fidem præſtat errori, vt ſcribit Seneca lib. IIII. de bene. Item & excipitur probè de rerum ſtatu immutato, ſi præuideri immutatio nequijt: quia ſubintelligi iuramento quoque adiecto ſoleat clauſula, Rebus ſic ſtantibus, vt traditum a noſtratibus eſt, & a Crauetta conſ. XXVII. *tunc fidem fallam*, inquit Seneca, *tunc inconſtantiæ crimen audiam, ſi cum omnia eadem ſint, quæ erant promit-*

promittente me, non præſtitero promiſſum. alioqui quicquid mutatur, libertatem facit deintegro conſulendi, & meam fidem liberat. Generaliter verò illæ omnes exceptiones admittentur, quæ pactum initum contra naturalem rationem infringerent. nam in malis promiſsis fidem ſeruare non oportet. c. LXIX. de reg. iu. in VI. & minus malum de duobus eligendum eſt. diſt. XIII. Atque hæc ſatis. Illa autem tranſlaticia in iſto contractu, vt de legibus, conſuetudinibus, libertate, agris, locis, ædificijs, amicitijs, armis, exercitibus, claſsibus, arcibus, præſidijs, alijs huiuſmodi rebus caueatur. quæ pleraque notat omnia, ſed & alia Sigonius lib. I. de ant. iu. Ita. c. I. De legibus caueri olim ſolitum, vt quiſque viueret ſuis. quod æquum fœdus erat. & ſi comprehenſum fuiſſet, vt alter alterius maieſtatem comiter conſeruaret: tum de libertate nihil, de æqualitate multum minuebatur. L. VII. D. de capt. & Sigonius latiùs explicauit. Hoc ego pacto

De quibus caueatur in fœderibus.

De legibus, et libertate.

non putem ea comprehenſa, quæ naturalem læderent rationem: propter quam læſam & bella ſuſcipi, & a pactis abire, licitum adſeruimus. Ad leges quæſtio eſt & de priuilegijs, ſi quid datum in priuilegium eſt, num pro arbitrio dãtis recipi poſsit. Et Galliarum rex ita credidit, qui omnia vt priuilegia Genuenſibus reliquit, pacta eſſe noluit; vt in ſua poteſtate foret, ea reuocare. Guicc. lib. VII. Hiſpanus modò cum Luſitanis paciſci recuſauit, at ipſis priuilegia vltróque obtulit. ſed cenſebat hoc eſſe principis munus, cum ſubditis non paciſci. Romani id addere priuilegijs ſoliti, His fruerentur, quibus dabant, quamdiu populus Romanus voluerit. animaduertendum eſt tamen, ne pretio datum priuilegium ſit. nam reuocari eo caſu non poterit: quia contractus eſt. Dec. conſ. DCIIII. idem ſi alia ratione pars contractus eſt. De agris, locis, ædificijs illud aio, manere hæc in poteſtate eius, qui tenet, niſi cautum de ipſis eſt aliter.

De agris, & poſtliminio.

et

et ita videt Darium Alexander in pacis conditionibus concedentem ea, quæ tum tenebat. ita indignatus Annibal, vænalem fuisse agrum Romæ, cui cum exercitu insidebat. nam hæc capta, pede calcata, & adquisita nec redeunt in pristinum dominium nisi expulsis hostibus. L. XX. D. de capt. et pari ratione nisi conuentum de captiuis, & alijs rebus sit, manent omnia in potestate hostium. L. XII. eo. vbi cum Fabro *nihil* mutes in *id.* neque enim refugere licet in pace. L. XXVIII. nisi si quis non a iusto hoste, sed ab externo captus est. L. V. aut captus, qui in pace ad alteros peruenit, & bellum subitò exarsit. L. XII. & licet populi Romani virtuti hoc adscribatur, vt in pace nõ sit admissũ postliminium: est tamen ratio communis, quòd quæ bello quæsita sunt, ea absque iusto alio titulo non possint eripi. nec is titulus in pace hîc est. Alibi, vbi postliminium denegatur, non gentiũ, sed ciuitatis ius spectatur. ita denegatur trãsfugis.

gis. L. XIX. quos tamen recipimus iure belli. L. LI. D. de adq. re. do. ita naues quædam, arma, veſtes non recuperantur prioribus dominis. L. II. et III. D. de capt. in quo differunt mobilia hæc ab immobilius. d. L. XX. nam immobilia etiam ſine culpa amittuntur, cum in tutum portari nequeant. At verò Iuſtiniani pragmatica reſtituũtur armenta prioribus dominis. et generaliter omnia iure canonum. c. prima. XVI. q. III. & c. I. XXXIIII. q. I. ſed ſecundùm primum ius, ad rem, quam moneo, idem de his, qui victi ſe dedunt, vt poſtliminio careant. L. XVII. D. de capt. quod preſtantiſsimè explicatum de Homero: qui barbaros dedentes ſe facit, Grecos ſe dedentes facit numquã: vt Plutarchus obſeruat in lib. de aud. poë. Et Niciæ itaque nomen monumentis quibuſdam non inſcriptum, quia ille ſe dediderit hoſti. adi Pauſ. in Arti. creditum verò victores etiam eos eſſe, qui in acie cecidiſſent. quod Demoſt.

moſt. in ora. fun. Ergo mori barbarico infenſiſsimiq́ue Romani: vt admirabiliter in captis ad Cannas oſtenderunt. Idem et de his, qui non dedunt ſe victi, ſed deduntur, hoſtibus vt ſatisfiat, quibus illi obſtricti ſint. qua in re tamen iactata quæſtio. L. IIII. eo. L. vlt. D. de lega. et Cic. in Top. Sed de his hactenus.

Amicitia ſi contrahitur; aut conuenitur, ne contrahatur cum alijs: hoc ego nomine non leue quiddam ſignificari declaro ad L. CCXXIII. D. de ve. ſig. et miniſteria quædam deberi, ſignificatur palam fœdere a Romanis contracto cum Lacædemonijs; vt eſt apud Stra. lib. VIII. Itaque non ſequor Bodinum, qui auxilia nulla deberi cenſet lib. V. de rep. c. vlt. qui & perpetuo Romanorum iudicio refutatur, cogitantium neceſſaria ſibi pro amicis bella: & quia, quid aliàs tribuat iſtud nomen non apparet, ſi auxilia non tribuit. niſi ſcilicet aut cum externis ea contracta fuiſſet, id eſt cum his, qui natura quaſi hoſtes habebantur,

De amicitia, & ſocietate.

bebantur, aut cum his, quibus cum bellum gerebamus: nam cum illis reſtituta naturæ vera amicitia, cum iſtis ipſa, quæ ante bellum communis erat, nihil præterea videbitur. non enim ſi interceſſerat amicitia aliqua priuata, hæc reſtituta credetur communi verbo, quæ diſſoluta per bellum fuerat. Si ſocietas præterea iuncta ſit, tum non dubium deberi auxilia: aut quid venit in communionem? & quis ſocio non auxiliatur? ſolent principes tamen diſertéque de quibuſdam paciſci. & id eſt cautius, adque ſummam auxiliorum cognoſcendam. Sed quid ſi cum pluribus contracta amicitia eſt, & illi inuicem bellum gerant? auxilium priori fœderato ferendum ſcribunt, niſi quod arctius fœdus proponitur, aut poſterior non in amicitia modò, ſed & in ditione ſit. et hoc ego vltimum probo, & factum Romanorum, qui contra Samnites ſocios veteres pro Campanis nouis, deditiiſque bellum ſuſcipiunt. ac ratio eſt

expedi-

expedita, quòd ſe, ſuaſque adſererē contra ſocios, & alios quoſque licet. nec reprehendas Romanos, qui Campanos in ditionem ſuſceperint, iam iam a Samnitibus ſubigendos, bello certè grauiſsimo preſſos: nam Samnitibus tamē nec tantum quæſitum iuris, quātum ei, qui feram beſtiam ita vulnerauerit, vt capere poſsit; cuiſque nullum eſt. L. V. D. de adq. re. do. De primo autem dubito. nam ſi vtrique auxilia debentur; nec tempus facit quidquam, quia inter creditores perſonales nullum eſt temporis priuilegium. L. VII. D. depo. L. XIX. D. de re iud. Dy. in c. qui prior. de reg. iu. in VI. nec fœdus arctius, quia res inter alios acta nemini damno eſſe poteſt. Quid ergo? vtrique auxilia præſtabuntur? vtique, ſi illi inuicem non bellum gererent. ſcilicet et recipient auxilia diuiſionem. quod & cum alijs fit creditoribus. etiam duorum ligius alteri ſeruit per ſubſtitutum. §. firmiter. de pro. al. fe. per Frid. et a-

pud Cuia. lib. IIII. Feud. tit. XCIX. quod ſi illi inuicem bellũ gerant, impedient hîc ſe mutuo; nam auxiliaris ſuas inuicem committere copias, ſuos ciues non debet. ſi auxilia forent alterius generis, tum vtrique afferentur. Hæ ſolidæ definitiones: quicquid ſtatuant diuerſum noſtrates. At iam de armis, exercitibus, claſsibus. Armorum nomen latiſsimum eſt, vt expono ad L. XLI. D. de ve. ſi. ſed in armorum hoc noſtro iudicio de legitimis bellorum capimus: quæ qualia ſint, ibidem explicamus. de his igitur cautum exiſtimabimus, ſi quid de armis exprimitur in conuentione pacis: puta, ne armorum apparatus fiat: ne arma ad hoſtes deferantur. Exercitum verò quomodo definiemus? numquid numerum mille hominum? L. I. D. de teſt. mil. alibi legio exercitus: duæ legiones alibi, & auxilia. ſed hæc incerta ſunt. ex officijs ergo, ſignis, maioribus tormentis, & machinis cognoſci res iſta meliùs poteſt. nam habentur

De armis, et claſsibus.

tur in exercitu, non alibi. Classem quoque certo numero nauium determinare, ineptum sit: qualitate nauium, aptum. Hyperides violatum fœdus dicebat, quòd vel vna triremi in Piræum Macedones appulissent. scilicet vt classem non faciat nauis vna, lex tamen pacis in vna non minus potest intelligi, quàm in homine vno quod interdictũ proponitur de coactis hominibus armatis. de quo Cic. in ora. pro Cæc. & Vlp. in L. I. §. IX. D. de vi & vi arm. nec enim callidè verbis controuersias, sed æquitate dijudicamus: & iura non litteris exprimimus, sed vtilitate communi. Hîc notandum est & illud, quod Argiui cum Athænienſibus olim expostularunt, vt quando in fœderibus scriptum esset, ne vtri per ea loca, quæ suæ ditionis essent sinerent hostem transire; Athænienes suo mare permissent transire Spartanos hostes. Thucid. lib. V. probè: quoniam mare adiacens pars ditionis. vt nuper definitumque est in se-

natu Pedemontano. ne quid dicam de Venetis, alijſque, qui maria integra ſibi vindicarunt. contra Venetos quærela ſimilis regis Galliarum quærelæ Argivorum. Guicc. lib. V. Sequitur de arcibus, & præſidijs. Atque Romanorum imperatorem inter, & regem Perſam conuentum, ne arces in finibus ædificarentur. Procop. lib. I. de be. Perſ. nam ſunt iſta caſtra militaria: quo & appellantur nomine, vt Scipius meus in Originibus obſeruauit. itaque citra vllum etiam pactum, iuſtitiæ fuerit iſtiuſmodi nihil facere: quia caſtra admouere alienis quaſi foribus non iuſtum, etſi in ſuo. Idem & de præſidijs. ſed de præſidijs quid eſt, quod ait Polybius libro ſecundo, dimitti ipſa incolumia a victore hoſte? Et eſt fortè ratio, quod hi hoſtes non ſunt, etſi hoſtibus inſeruiant, & opem ferant: nobis æquè ac hoſtibus prompti, pecunia conducti. aut antiquæ illius ſimplicitatis id eſſe dicamus: quam Italiq; tenentes auorum noſtrorum

De arcibus, & præſidijs.

rum memoria nouum cenſuerũt, quod Galli præſidiarios iſtos ad quoddam Florentini imperij caſtellum, & aliud Piſcaurij cæcidiſſent, Guicc. lib. I. Ergo hoc hodie ius non ſeruatur: niſi ſi quid priuilegij Germani habent. Et itaque paciſci conditiones ſolitum. Exire iuſsi cum veſtibus quidam, exeunt armis inſtructi omnibus, quæ militibus veſtes adſerebant. ſed ea cauillatio. Plut. de cla. mu. et veſtes alia ſunt. L. XXIII. et L. XXV. D. de au. & arg. leg. vbi tamen & numerantur, quæ ſermone, quo vtimur, hodie non continerentur, tapeta, tegimenta ſubſelliorum, culcitæ, pelles: de quibuſque pro Vlpiano dixi contra Cuiacium ad L. XLV. D. de ve. ſi. Exire iuſſę mulieres, & aſportare ſecum, quod poſſent, aliæ viros, aliæ filios, aliæ parentes, alię fratres humeris vehunt. pia fraus. Tarc. lib. XII. nam quæ animalia ſunt, ducuntur, aguntur, non portantur. L. CCXXXV. D. de ve. ſi. Hæc, aliáque diſponi ſolent pactionibus fœde-

fœderum, & pacis. ſed de his exempli cauſſa breuiſsimè egiſſe ſatis. Fœdere inito quæri hoc in primis conſueuit, ſi ſucceſſores, de quibus nihil eſt expreſſum, contineantur, & obligentur. Et hæc quis putet, quia heredem cenſeriq; nominatum, vel ſi pro ſe tantùm polliceantur contrahentes, notum ſit: & id genus reliqua vulgaria. ſed hoc tamen in articulo diſtinguendum eſt, an tranſactum ſolùm de bello ſit, an etiam amicitia, ſocietas contracta. & priori caſu ſucceſſores obligati penitùs cenſeantur: nam eorum, qui tranſigerunt, id iuris erat: & iniuriarum tranſactio cenſetur in perpetuum facta: quod Alc. de præſ. reg. II. in fi. Caſu poſteriori videtur, ad ſucceſſores ius ſocietatis non tranſire, quia itaque in priuatorum ſocietatibus definitum eſt, ne eæ tranſeant ad ſucceſſores. & ratio communis noſtróque argumento, quoniam perſonæ qualitas conſideratur in ſocietate contrahenda, & illa in ſucceſſores non tranſit. & ita ſanè

De ſucceſſoribus.

ſanè ius amicitiæ, et ſocietatis tributum a Romanis ſæpe, in ſucceſſorem eius, cui tributum fuerat, non tranſibat. Quinimmo definitum inter priuatos eſt, vt ſocietas ad ſucceſſores non pertineat etiam ſi de ipſis id cautum, vt pertineret, & conuentũ fuiſſet. L. XXXV. D. pro ſoc. Sed id in propoſito noſtro non cenſeo: namque in ſocietate vecti galium, & vbi vtilitas, ac negotium publici agitur, obligari hoc modo ſucceſſores, receptum eſt, & adſerit Dec. conſ. CCXIII. Viſis. Immo ſi de populis agitur, ſucceſſores ſemper continebuntur: quoniam iſti ijdem ſemper. principes mortales, æternæ reſpublicæ. Tiberius apud Taci. lib. III. Et ita fœdera Romanis cõtracta cum Latinis vt perpetua eſſent, cum Pœnis, cum alijs. aut numquid dicemus ineptos contractus initos? indicat Demoſthenéſq; ius iſtud, dum ait Phi. II. etiam poſteros implicaſtis pace, &c. Non ergo fœdera iſta ſoluentur niſi morte (mortua

Cartago aratrum passa) fœderati populi, vel si forma etiam reipublicæ immutetur. Sic Sabini, solutos se fœdere cum Tarquinio icto, dicunt, Tarquinio pulso, monarchia sublata. Fidenates qui idem aiunt, mortuo Romulo: Latini, qui mortuo Tullo, & item Anco mortuo: Hetrusci, qui defuncto Prisco: Sabini, qui sublato Seruio, fœderibus se non teneri, contendunt, quæ cum illis regibus icerunt, malè agunt. nisi Sabinos & hîc defendimus, quia, vt ipsique narrabant, non rex Superbus successor Seruij, sed tyrannus: se autem cum rege prædecessore fœdus percussisse. quod Diony. lib. IIII. qui & reliqua lib. III. & V. & licet non laboretur, ne quis eorum, qui communibus fœderibus continentur, iniustus sit; sed hoc tantùm, ne alteri ab altero iniuria inferatur. quod Arist. lib. III. polit. tamen hîc dicitur, non eundem esse tyrannum & regem. nam vt subtiliter non sit ista reipublicæ mutatio: tanta est alteratio

tamen

tamen, vt nec nomen maneat, nec eadem dici reſpublica poſsit. toto tit. Dig. de exc. re iu. et ſi a noſtrorum legiſlatorum, & præſenti argumento non diſcedimus, omnia pro vtilitate communi pinguiùs metiemur: & erit in prono deinceps mutationemque admittere. illud eſt certiſsimum, quod cum non idem facere, & pati apta ſit perſona tyranni, quod apta perſona eſt regis, ille huius vicem non ſubibit. §. ſin verò talis. C. de cad. toll. Verùm próque Fidenatibus, Latinis, Hetruſcis dixerit quis, fœderibus in caſu ſupradicto nõ degere obligatos, quia nec illi reges ſucceſſores ex aduerſo obligarentur: vt de Baldo, & Iaſone tradit Bodinus lib. V. de rep. c. vlt. & negat Romanis Perſeus, teneri ſe patris conuentionibus, Liu. lib. XLII. at æqualitatem ſeruandam ipſe ſcripſi in propoſito altera commentatione. Sed etſi non obligentur principes ſucceſſores, eos tamen decere, contractibus præceſſorum ſtare, dubium non eſt: vt per

Dec. conſ. CLXV. Viſo. & tu videris c. vlt. de reſcr. in VI. & c. XV. XXV. q. I. Sed ſucceſſoribus prorſuſque ſtare præceſſorum principum obligationes, definitum eſt, ſi regni nomine percuſſum eſt fœdus. c. III. de ſent. & re iu. in VI. item ſi contractus ſint ex natura, & cõſuetudine principatus, vt iſti ſunt, de quibus nos loquimur. quod Bal. ad L. I. D. de conſt. pri. Immo verò & omnibus ſtare contractibus ſucceſſores oportere, ſi non electione, at ſucceſsione veniunt, idem tradit in L. ex hoc iure. D. de iu. et iu. atque alij alibi, & Caratius in tract. de prin. verſ. CXXVII. & hic de eodem Baldo, priuari regno principem poſſe, patris non ſeruantem teſtamentum. verſ. CCV. Stabunt, vt diximus, ſi cautum & de ſucceſſoribus ipſis eſt. quid enim erit fœdere comprehenſum, quod non poſsit & a ſucceſſoribus præſtari? quod ſi quid id eſt, tum, vt nec vectigalium tranſit ſocietas. Bar. in L. adeo. D. pro ſoc. Atque hæc ita ſunt.

pro-

probandum tamen eſt, quod fieri conſueuit, vt fœdera cum ſucceſſoribus renouentur. Illa autem de fœderis renouatione quæſtio incurrit, ſi tacitè renouatum cenſeri poſsit. & in ſocietate priuatorum certum eſt, eam renouari tacitè, quæ fuerit diſſoluta: & renouari talem prorſus, qualis fuit. renouari porrò his actionibus, quæ admitti citra nomen, et ius nequeunt ſocietatis. vt ab alijs acceptum probat Decius conſ. DXLVIII. Viſa. in foedere tamen duas inter inito ciuitates ad certum tempus, renouationé negat: et autores hîc quoque laudat idem Decius, conſ. CDVII. Viſis. Mihi, quæ ſententia eſt de ſocietate, ea et hîc placet magis: quoniam nec video hîc rationem diuerſam: nec Decius quid habet, quod vrgeat. et loquor, quando foedus finitum eſſet. nam ſi de eo quærimus, quo ſucceſſores teneri definiuimus, vtique non dubitandum, quin renouatum ſit. Idem facilè aſseremus in caſu, quo morte vnius ſocij ſo-

Fœdus ſi tacitè renouetur.

cietatem reliquorum quoque diſsolui, traditum eſt, ſi reliqui in foedere pergant tacitè. Aſt de ſucceſſoribus abundè. Eſt ve ò altera quæſtio a foedere inito, ſi non vniuerſitas ſola, at ſinguli quoque vniuerſitatis foedere comprehenſi cenſentur, quum de ſingulis dictũ non eſt. et ſi priuati quid faciunt aduerſùs publicum, foeduſq̃, hoc non temerari, certum puto: et ſcripſi commentatione ſecunda. et ita foecialis Romanus, *Si defexit publico conſilio*, &c. Liu. lib. I. & ita Decius conſ. LXI. quod ſi Veneti promittant, aliquid non facere, promiſsio intelligatur, ne faciant vniuerſi. quia diſpoſitio, quæ plures vt vniuerſitatem reſpicit, non habet in eis locum vt ſingulis. & verò ſicut ſinguli non queruũt vniuerſitati, etſi plures quid faciant. vt idem docet conſ. CCXXI. pariter nec nocere debent. Sin autem reſpublica facit aliquid contra priuatos, temerari fœdus opinor. ratióque diuerſi iuris eſt, quòd ſinguli nocere vniuerſitati

Singuli an comprehenſi.

ti

ti non debent: quin verò non ipſa ſibi noceat vniuerſitas, vel priuatos lædendo, ius non eſt. aut quid obſtat, quominus carpendo ſingulos vniuerſi tollantur? Et hæc vt certa ſint, quęri tamẽ illud poteſt, quod ſit factum publicum. nam Polybius publicam a priuata iniuria diſtinguit magnitudine, & multitudine. lib. IIII. Hyperides contra, re parua, triremi vna publicum factum cenſuit: quem nos ſecuti ſumus. Ergo publicum factum, quod publico factum conſilio. vt expreſsitque Romanus, qui de Annibalis facto in ſenatu rogauit Cartaginenſi. quid porrò publico dicatur conſilio factum, id noſtrates optimè docuerunt ad L. omnes populi. D. de iu. & iu. & tit. IIII. lib. III. eiuſdem operis, & alibi. Item quęri et de eo poteſt, ſi tamen vniuerſitas facto priuatorum irretiatur, quando illud ipſa factum negligit emendare. et non dubito, irretiri. et hoc in caſu Annibalis vidimus. & ita Meſſenijs illatum a Lacædemonijs bellum ob interfectorem Lacædemoniorũ non deditum. Pauſ. lib. IIII. hęc belli cauſſa Eleos

Publicum factum.

Si vniuerſitas negligit factũ priuatum.

inter

inter et Lacędemonios, quòd Lacędemonius ab Eleis habitus malè. idem lib. IIII. hæc Romanis cauſſa belli cum Teuca. hæc ſexcenta. Et ſi hîc repreſaliæ indicuntur, & bella: quanto magis læſum fœdus exiſtimabitur? Nec verò ſi expreſsè neget vniuerſitas læſis ſatisfacere, ſed et ſi longo tempore ferat, iniuriam fieri, fœdus publicum lędetur. vt hanc definitionem habet diſertè noſter Deçius conſ. CDLXXXVI.

Iniuria cognatorum.

Vt autem priuatorum facto vniuerſitas aliquando illaqueatur: ita ſunt caſus, in quibus nec facto publico fœdus offenditur. Et hi ſunt, quum neque in toto, neque in ſingulo vllo vniuerſitatis, cum qua eſt foedus, offenſio eſt. Foedera non violari, patre violato, filio, fratre, alio, qui ad alteram partem non pertineat tanquam imperij ſubditus, ſed tantùm tanquam pater, filius, frater, cognatus, docuit Bodinus lib. V. de rep. c. vlt. etſi enim patris iniuria, malumque, ſit iniuria & malum filij, & contra. L. II. D. de nat. reſt. L. I. D. de lib. ca. et iniuria cognati, vel adfinis ad cognatos, & adfines omnes pertingat L.

V.D.

V. D. de iniu. tamèn foedus ius publicum ſpectat, & illi ius publicum non ſpectant. Quo dendi forſitan iure poteſt ſubtilitas, & cautio, quam Italicam dicit, & notat ſanè Guicciardinus lib. I. & II. vt Virginij Vrſini filij militarent regi Galliarum, Virginius cum hoſte eſſet: et ducis Ferrarienſis filius duci Mediolanenſi accederet, pater ab hoſte maneret. Rurſus non violari foedera cæde piratarum, & Scotis reſpõderunt Angli, Bucc. lib. XIII. et verò eſt veriſimum. nam piratæ omnium hoſtes, violatores, cõtemptoreſque iuris gentium: vt in eo, et ipſius conuentionibus nullum habere præſidium poſsint. iſtos et a nobis (dixiſſent Angli) et a vobis communiter, et ab omnibus affligi oportuit: et ſi vos habebatis, vos iuris violatores extitiſtis. quæ Philippus rectè Athænienſibus: et tu videris in oratione de Haloneſo, ſiue illa Demoſſthenis, ſiue Hegeſippi eſt. neque enim ſupradictæ rationes ab oratore refutantur; ſed quod recepta a latronibus, quæ Athenienſium erant, ea Philippus non titu- Piratarum cædes.

lo reſtitutionis iuſto, ſed donationis gratioſo dare antiquis dominis cogitabat. quod ſanè iniquum erat: quoniam latrones rem vt eripiant, rei tamen dominium non eripiunt, *Rei furtiuæ æterna auctoritas.* Sed an fœdus violatur, ſi exules alterius partis ſuſcipiuntur? nam et hi alia ratione alieni ſuorum videntur, quòd ciuitatis expertes facti ſunt. L. II. D. de pub. iu. et Perſeus credidit non violari, qui id immò quiritantibus Quiritibus ait, Quid attinet, cuique exilium patere, ſi nuſquam exuli futurus locus eſt? Liu. lib. XLII. et in fœderatas ciuitates proficiſci ſolitos exules Romanos notat Sigonius lib. II. de ant. in. Ita. ſed quæ tamen ius nullum ciuitatis Romanæ obtinuiſſent, at liberæq; penitus eſſent. et hoc idem Bodinus ait, vel ſi fœderibus cautum ſit, ne alterius ciues alter ſuſciperet: quia exules ciues non ſint. Quod ſi non exules, ſed fugitiui forent, horum quidem receptione tum demum violari fœdus cenſuerim, cum repetiti non redduntur. reddendos enim vere idem ſcribit lib. III. de rep. c. VI. et iniu-

Si exules ſuſcipiuntur, aut fugitiui.

ria

ria fit ei, cui ſuum non redditur: fugitiuuſque ſuus principi manet, a quo fugit. Caueri aliquando hoc ipſum, vt non reddantur, fœderibus diſertè ſolet. Stra. lib. XVI. quod indicium, reddi aliàs oportere. ſed priora firmiora. atque tempus eſt, vt hanc quoque commentationem finiamus. nam perſequi quid attinet ſingularia pluria? ſed non eſt tamen omittendum de pœna violatorum pacis. pœnæ enim ſunt, quæ omnia ſanciunt. Et hîc quidem, vt alibique, aut legis eſt pœna, aut conuentionis. pœna legis quæ ſit, ſi mox vincitur fœdifragus, ex ſupradictis appareat. ſæueriſsima pro victoris arbitrio eſt. et ita in ciuilibus etiam cauſsis manu, vel capite punitur, qui pacem fregerit: eiuſq; diruitur domus. vt not. ad tit. de pa. te. & hoſtes itaque interficiuntur: & vrbes itaque diruuntur. et tanta eſt ſanè in hoc facinore iniuſtitia, vt iura ex eo pereant naturalia: itaque filius patrem, qui pacem violarit, alere non tenetur. quod Alciatus ex eodem titulo in lib. I. de ver. ſign. et hæreticum tamen tenetur alere, & pater

Pœna violantis pacem.

filium hæreticum. c. I. dist. XXX. et plures docuerunt, & sequitur Menochius. q. XC. de arb. quo nolunt esse crimen detestabilius. c. XVI. XXII. q. VII. nec verò est. sed non hoc ius nobis religionis cum hominibus. vt pluries monui. Si verò conuentum de pœna est, hæc debebitur. & licet dici soleat, excusare a poena caussam iustam: a conuentionali tamen non excusare, c editum est. Dec. cons. DCXV. Atque is appositéque docet ex noua caussa factam iniuriam ad pacis violatæ crimen contrahendum non esse. item credendum, interueniisse caussam nouam, vt poena vitetur. cons. DXXXI. Accuratè. doctè tamen, deque alijs Molinæus ibi, immo nec nouam caussam excusare scribit, si non pro certis iniurijs pax facta sit, at simpliciter promissum, iniurias abfuturas.